

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GÖRSEL İŞİTSEL POLİTİKALARIN KÜLTÜREL TEMELLERİNE BİR BAKIŞ

Sedat Özel*

Özet

Kapitalizmin ihtiyacı doğrultusunda doğan ulus-devletler bugün değişen ihtiyaçların getirdiği sancuları yaşamaktalar. Kolektif kimliklerin kültürel çoğulculuk söylemleri içinde eleştirilmesi, küresel hareketlerin yerel kültürel örgütlenmeler bağlamında yarattığı gerilimler, üniter yapıların kendilerini korumak amacıyla aldıkları önlemler ve daha birçok sorun, bu sancılı değişimin satır başları olarak karşımıza çıkıyor. Dünyanın en büyük ekonomik birlikteliği olan Avrupa Birliği'nin birlik amaçlarını korurken değişimlere ayak uydurma çabası içinde görsel işitsel politikalar üretiyor. Kimlik sorununa çözüm ise "Avrupa Vatandaşlığı" fikrinin altında yatıyor. Ancak kültürel çoğulculuğa dayanan bu fikrin Avrupa'nın aynı zamanda kurucu üyeleri olan güçlü üniter devletlerin çıkarlarının üzerinde bir fikir olması uygulanabilirliği konusunda soru işaretleri yaratıyor.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Ulusçuluk, Çoğulculuk, Avrupa Birliği Görsel İşitsel Politikaları

A Glance at the Cultural Foundations of European Union's Audio Visual Policies

Abstract

Nation-states, which were born according to the needs of capitalism, now, suffers from the pain of changing needs of today. The criticism of collective identities in the discourse of cultural pluralism, the tension created by global movements in the context of local cultural organizations, measures taken by unitary structure in order to protect themselves and so many other problems appear as the headlines of this painful change. European Union, world's greatest economic unity, produces audio-visual policies in the endeavor of keeping up with the changes while protecting its unity. The solution to the problem of identity lies down in the idea to be the "Citizenship of Europe". However, this idea that relies on cultural pluralism, which are out of the interests of the strong unitary founder states, creates questions about the applicability of Union's policies.

Key Words: European Union, Nationalism, Pluralism, European Union's Audio-Visual Policies.

* Arş. Gör., Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi

Giriş

Avrupa Birliği, yarım yüzyıl önce ekonomi temelli bir oluşum olarak filizlendiğinde, fikir babası Monnet'in, aslında güçlü bir ekonomik temelin üstünde yükselen Avrupa Birleşik Devletleri kurma (Ertuğrul, 2001, 145) emeli de fiiliyata dökülmüştür. Ekonomik ideallerin siyasal birliktelikler doğurduğu 20. yüzyıl ortalarında, kömür ve çelik topluluğu olarak başlayan ve Avrupa Ekonomi Topluluğu olarak devam eden birliktelik, batı Avrupa'nın güçlü ulus devletleri Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya'yı bir araya getirirken A.E.T'nin kurulduğu Roma Antlaşmasının 2. maddesinde amaç ortak pazarın kurulması ve üye ülkelerin ekonomik politikalarının giderek yaklaştırılması suretiyle, Topluluğun bütünü içinde ekonomik etkinliklerin uyumlu olarak gelişmesini, sürekli ve dengeli bir yayılmayı, artan bir istikrarı, yaşam düzeyinin hızla yükseltilmesini ve birleştirdiği devletler arasında daha sıkı ilişkileri gerçekleştirmek olarak belirlenmiştir (Aktan, 2006, 2).

Bugün birlik çok sayıda ülkenin üye olduğu coğrafi bakımdan yatay, içerik bakımından dikey bağlamda geniş bir alana yayılmıştır. Kömür ve çelik işbirliğinden ortak pazara uzanan süreçte nihai hedeflerin, ülkeler arası işbirliğinin geliştirilmesine müteakip genişletildiği, kurucu antlaşmalar çerçevesinde ortaya konan şartlardan çıkarılabilmektedir.

Maastricht Antlaşması'nda "Tek Senet" ile filizlenen siyasal bütünleşmenin, ekonomik süreçte ortak para birimine, siyasal süreçte ortak dış politika ve güvenlik politikasına, bütünleşme bağlamında ortak hukuksal alt yapı ve iç işlerinde işbirliğine yönelik başlıklar altında geliştirilmesine karar verilmiştir. Federatif bir kurumsallaşmaya doğru yönelme olarak addedilen bu kararlar doğrultusunda (Baydarol, t.y.), ekonomik ve siyasal bütünleşme çerçevesinde önemli adımlar atılırken kültürel çeşitliliğin birliğinden doğan "Avrupa Vatandaşlığı" fikri de dolaşıma sokulmuştur. Bu kimlik

çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde de aktarılacağı üzere, ortak bir tarihe uzanan kültürel farklılıkların çeşitliliğine dayandırılmaktadır.

Diğer taraftan birlik kararlarında daha önce seyrek olarak kullanılan kültür sözcüğünün 1980'li yıllardan itibaren daha sık kullanıldığına yapılan vurgulamalar, temelde birliğin ekonomik ortaklığını pekiştirme anlamında kültürel politikalara ihtiyaç duyduğu yönünde yorumlar getirmektedir. Bu tür yaklaşımlara göre, birlik ruhundaki eksiklik, birliğin kültür politikaları geliştirmesine neden olmuştur. Avrupa vatandaşlığı bilincinin kültür projeleri ile oluşturulabileceğine ve bu işbirliğinin ulusların kaynaşmasını sağlayacağına, güçlü bir Avrupa yaratacağına inanılmıştır (Tekinalp, 2003,118). Öte yandan bu yaklaşımlar, geniş bir coğrafyaya yayılmış farklı kültürlerin kaynaşmasında televizyonu önemli bir araç olarak algılamaktadır. Bu bağlamdan bakıldığında "Görsel İşitsel Medya Servisleri Direktifi"¹⁸ kültürle ilgili politikalar bağlamında ön plana çıkmaktadır.

Birliği oluşturan kültürel çeşitliliğin korunması bugünün Avrupa'sında ne kadar çok farklılık o kadar çok birlik ilkesine dayanmaktadır. Hâkim küresel ideolojilerin baskısı altında egemen ulus kültürlerinde bir evrim olarak da algılanabilecek olan bu düşünce biçimi kökeninde yeni liberal düşüncenin desteklediği çoğulcu yaklaşımlara dayanmaktadır.

"Katılım, çoğulculuk, kamusal ve özel alanın ayrışması, farklı taleplerin bir arada karşılanması, iradi kimlik seçimlerinin özgürce yapılabilmesi, temsil gibi olgular karşısında klasik liberal demokrasiler cevap vermekte zorlanmaktadırlar. Bütüncül toplumsal yapıların parçalanması, cemaatçilik dayanışmaların giderek güç kazanması, teknolojik gelişmenin gerek

¹⁸ 1989 yılında mevzuata giren ve 1997 yılında revize edilen Sınırsız Televizyon Direktifi (Television without Frontiers Directive) 2007/65/EC sayılı karar ile "Audiovisual Media Services Directive" (AVMSD) adını almıştır. Değişiklikler ile ilgili geniş bilgi için bkz. http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/tvwf/index_en.htm

bireysel olarak insanı gerekse toplumları doğrudan etkilemesi bu süreci hızlandırmaktadır.” (Kahraman ve diğerleri, 1999, 13)

Bugün uygulanan stratejiler, yerel bazda ekonomiler oluşturulmasına olanak sağlamakta ayrıca medya ürünlerinin içeriğinin yerelleştirilerek, sürecin desteklenmesi sağlanmaktadır. Robert Cox, (Aktaran Kozanoğlu, 2002, 171) gelinen noktada ulus-devletin yeni rolünün dış ekonomik güçler ile yerel ekonomi arasında adaptasyon aracı olduğunu iddia etmektedir. Böyle bir durumda, yerleşik gücün desantralizasyonu ve çatışmaların ekonomik zeminden kopması beraberinde bir yandan sınıfsal farkların çözülmesi, ulusüstü organların ortaya çıkması, küresel kültürel geçişlerin önem kazanması, diğer yandan üretimin fiziksel araçları birikim süreci içindeki önemlerini yitirmesi sonuçlarını doğururken; mental aktivitenin göstergesi olan bilginin yeni üretici güç olarak yükselmesini sağlamıştır (Belek, 1997, 175). Nitekim toplumu oluşturan en küçük birim olan birey de artık ulus devletin büyük ölçüde homojenleştirilmiş yurttaşı değildir. Bu küreselleşmiş dünyanın insanıdır (Kahraman, 1999, 8).

Avrupa Birliğine üye devletler, bu gelişmeler doğrultusunda 1990'lara "kültürel kimliklerini koruma ve sürdürme" veya "kaybetme" sorunu ve mücadelesiyle girmiştir. (Alemdar ve Erdoğan, 1998, 335). Artık Avrupa Birliği'nin önde gelen amaçlarından biri Avrupa'nın kültürel kimliğini korumaktır ve tabanında Almanya, Fransa gibi güçlü ulus-kimliklerin söz sahibi olduğu Avrupa Birliği, küreselleşmenin getirdiği kültürel gerilimlerin içinde farklı bir yaklaşım benimseyerek bu gerilimleri içinde barındıran bir üst kimlik kurma çabası içindedir. Ancak bu çabanın ilk etapta ortak bir Avrupa kültürü inşası şeklinde başladığı zamanla Avrupa'nın varolan kültürel çeşitliliğini koruma şekline dönüştüğü ileri sürülmektedir. Kültür politikaları gerçekleştirmek için yapılan düzenlemelere bakıldığında örneğin Avrupa Bölgesel ya da Azınlık Dilleri

Sözleşmesi veya Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi gibi düzenlemelerde ana tema olarak farklı dilde ve lehçelerde yayın hedef almaktadır. Avrupa Birliği'nin kültürün taşıyıcısı dile verdiği önemi gösteren bu düzenlemeler ile kültürel çeşitliliğin korunmasına çalışılıyor görünmektedir. Öte yandan bir takım teşvik programları ile desteklenen ve Avrupa televizyon kanalları gibi çeşitli yollarla sürdürülen kültür ağırlıklı politikalar hedeflendiği gibi başarılı olamayarak yerini büyük ölçüde ekonomi merkezli politikalara bırakmıştır (Bek, 2003, 50).

Bu çalışma, Avrupa Birliği'nin kültürel çeşitliliğe dayanan Avrupa kimliğini oluşturma sürecinde ortaya koyduğu kültürel politikaların temelleri ve görsel-işitsel alandaki yansımalarına bakma eğilimindedir. Başlangıcında ekonomik işbirliği ve bütünleşmeyi hedef alan bir birlik olan Avrupa Birliği'nin kültürel çeşitliliği koruma çabalarının da bu anlayış içinde sınırlandığı düşünülmektedir. Küreselleşme altında tanımlanan fikirlerin baskısında geçilen 20 yıl, Avrupa Birliği'nin geleceğinin devamlılığı açısından kültürel politikaları şart koşmuştur. Ancak Koppenag Kriterleri çerçevesinde Türkiye'nin de uygulamada taraf olduğu çeşitli sözleşme, direktif ve çerçeve kararlarının uygulanabilirliğine bakıldığında Avrupa Birliği'nin kültürel çeşitliliği koruma hareket noktasında ortaya koyduğu hedeflerine ulaşmakta güçlükler yaşandığı düşünülmektedir.

Avrupa Birliği görsel-işitsel düzenlemelerinde rol oynayan etkenlerin algılanması açısından, Birlik bağlamında küreselleşme-kültür ve kimlik ilişkisinin ortaya çıkarılması anlamında çalışmanın ortaya koymaya çalıştığı fikrin bütünü anlama sürecine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Öte yandan kültür-kimlik ve Avrupa Birliği üzerine literatür yoğunluğu ve çeşitliliği göz önüne alındığında çalışmamızın bu araştırmaların üzerinde durduğu ana hatları saptama düşüncesi içinde olduğu da belirtilmelidir.

Ulus Kimliklerden Avrupa Kimliğine Avrupa Birliği'ndeki Değişimin Temelleri

Coğrafi genişliğinin yanında ekonomik gücüyle de dünyanın en büyük birliği olan Avrupa Birliği'nin, bugün birçokları tarafından nihai amaç olan siyasi entegrasyonu gerçekleştirmek için politikalar ürettiği ileri sürülmektedir. Ekonomik bütünleşmenin göstergesi olan ortak para biriminin kullanımının yanında, kurucu antlaşmalar çerçevesinde üye ülkelerin mevzuatlarında yaptıkları düzenlemeler ve nihayetinde ortak anayasa çalışmaları göz önüne alındığında Birliğin federatif bir yapıya doğru yol aldığı görülmektedir. Avrupa'nın ekonomi topluluğundan birliğe dönüşümünde kuşkusuz Maastricht Antlaşması ve akabindeki Amsterdam Antlaşması önemli bir dönüm noktasıdır. Bu antlaşmalar ile birlik mevzuatında ilk kez "Avrupa Vatandaşı"ndan bahsedilmiştir. Maastricht Antlaşmasının 8-8e. maddesine istinaden bir üye devlette ikamet eden AB vatandaşlarının, Avrupa Parlamentosu seçimleriyle belediye seçimlerinde seçme ve seçilme, AB toprakları üzerinde ikamet ve hareket etme hakları ve tüm AB vatandaşlarının üçüncü ülkelerde diplomatik korumadan faydalanması kararlaştırılmıştır (Treaty On European Union, 1992). Bu düzenlemelere istinaden Avrupa Birliği'ne üye ülke uyruğundaki herkes Avrupa Vatandaşı olarak görülmektedir. Avrupa Vatandaşlığı çerçevesinde yurttaşlara, Avrupa Birliği Kurucu Antlaşması'nda sıralanan haklar ve yükümlülüklerin yanı sıra, aşağıda belirtilen dört özel hak verilmektedir:

- Üye devletlerin toprakları üzerinde serbest dolaşım ve ikamet etme hakkı,
- İkamet edilen üye devletin yerel seçimleri ile Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oy kullanma ve seçilme hakkı,
- Uyruğunda olduğu devletin temsil edilmediği üçüncü ülkelerin topraklarında, herhangi bir üye devlet yetkililerinin

diplomatik ve konsolosluk korunmasından yararlanma hakkı,

- Avrupa Uzlaştırıcısı (Ombudsman) nezdinde şikâyet hakkı.

Avrupa Vatandaşlığı, ulusal vatandaşlığın yerine geçmek değil, bunu tamamlama amacı taşımaktadır. Bu sayede vatandaşların AB'ye daha somut bir aidiyet hissiyle bağlanması öngörülmektedir (İ.K.V. ,t.y.)

Bu düzenlemeler sonucunda Birliği oluşturan üye devletlerin vatandaşları aynı zamanda Avrupa vatandaşı olarak anılmaktadır. Diğer taraftan birliğin dönüşümünde önemli antlaşmalar olan Maastricht ve Amsterdam antlaşmalarında birlik mevzuatına kültür ile ilgili ifadelerin de ilk defa girdiği görülmektedir. Maastricht Antlaşması'nda Birlik'in, ulusal ve bölgesel çeşitliliğe saygı gösterirken, üye devletlerdeki kültürlerin gelişmesine katkıda bulunacağı ve Birlik tarafından gerçekleştirilecek faaliyetlerde kültürel boyutun göz önünde tutulacağına dair hükümler yer almaktadır. Birlik farklı kültürler üzerine inşa edildiği düşüncesini yaratırken, Birlik üyesi her devletten kendi yerel kültürleriyle, kabullenilmiş bir ilişkinin olmasını beklenmektedir. Bu bağlamda Maastricht Antlaşması'nın 128. maddesi kültürel çeşitliliği oluşturan üye devletler içindeki yerel ya da azınlık kültürleri işaret ederek şunları şart koşmaktadır:

Topluluk üye devletlerinin kültürlerinin gelişmesine katkıda bulunacak, buna karşılık ortak kültürel mirası öne çıkarırken aynı zamanda bunları ayrı ayrı ulusal ve bölgesel farklılıklarına da saygı gösterecektir. Topluluk üye devletler arasındaki işbirliğini özendirme ve gerekirse aşağıda belirtilen alanlardaki çalışmalarını destekleme ve bunların eksikliklerini giderme yönünde çalışmalar yapacaktır; görsel-ışitsel sektördeki de dâhil sanatsal ve edebi yaratımın (...), Avrupa halklarının kültürlerinin ve tarihlerinin yayılması ve bunlara ilişkin bilginin geliştirilmesi (Machet ve Robillard, 1999; 17)

Sonrasında yapılan Amsterdam Antlaşması ilgili maddelerde çeşitli

düzenlemeler ile Birlik politikalarında kültürün önemine ilişkin vurgunun bir kez daha yapılmasını sağlamıştır. Alınan kararların amacı Avrupa halkları arasında kültürel açıdan daha sıkı bir işbirliği kurma amacı olarak görülmektedir. Avrupa çapında yayıncılık bakımından temel ortak düzenleyici bir çerçevenin oluşturulması, Avrupa kaynaklı görsel-işitsel eserlerin ve Avrupa program endüstrisinin yapısal desteğinin geliştirilmesi ile uluslararası kültürel farklılığın geliştirilmesi ve savunulması bu işbirliğinin çatısını oluşturmaktadır (Çiftçi, 2007, 35).

Ancak ulus-egemen söylemlerin uluslar arası ekonomik işbirliği ihtiyacı ile şekillenen Birliğin mevzuatındaki bu dönüşümde esas itibarıyla dünya üzerindeki küresel yapılanmanın etkilerinin olduğu düşünülmektedir. Özellikle telekomünikasyon alanındaki ilerlemelere istinaden 1980'li yıllarda ortaya çıkan uydu yayıncılığına bağlı olarak ABD ile Avrupa Birliği arasında yayıncılık alanında mevcut olan farkın açılması ile Topluluk bünyesinde ekonomik ve kültürel önlemlerin alınmasının zorunlu olduğu ileri sürülmektedir.

Bugün çoğulcu bir yaklaşımla toplumsal katmanlar arasındaki diyaloga dayanan bir kültürler birlikteliğinin tezahürü olduğu ileri sürülen Avrupa Kimliği düşüncesi'ne getirilen eleştiriler, kültürel çeşitliliğin var olabilmesi için Birliğe üye devletlerin uygulamalarında esaslı kabullere dayanan dönüşümleri gözetmeleri gerektiğini bildirmektedir.

Klasik yaklaşıma göre çoğulculuk kavramı eşitlik, gücün dağılımı ve çok sayıda güç merkezlerince paylaşılması, karar verme sürecinde halkın ağırlıklı rol oynaması ve aktif katılımı gibi konuları kapsamaktadır (Arslan, 2003, 117). İktidarın paylaşılması sürecinde sıklıkla dile getirilen bu anlayış biçimi, modern toplumların karmaşıklığı ile ilişkilendirilmektedir ve bu ilişkinin analizi, çoğulculuk kavramının algılanmasında önemli görülmektedir. Rothman karmaşıklık ifadesini, toplumsal oluşumdaki,

organizasyondaki yapının seklinden dolayı kullanmaktadır. Ona göre ekonomik, sosyal, siyasi ve fikri/ideolojik gereksinimlerini karşılamaya ve kültürel geleneklerini sürdürmeye çalışan birey ve grupların işlevlerini yapılandıran düzenlemeler belirli bir ilişki içinde karmaşık yapılardır (Rothman, 1994). Daha açık bir ifadeyle karmaşıklık, toplumsal cinsiyete, işbölümü esasına göre belirlenen statülere, üretim araçlarına göre tayin edilen sınıf esasına, etnik veya dini kimlik mensubiyetlerine, bu farklılıkların yalın yahut birbirini kesen, birbirleriyle örtüşen dinamik bileşkeleri temeline dayanan çoklu toplumsal katmanlaşmanın ifadesidir. Köker'e göre karmaşıklığın tanımına denk gelen bu ifade biçimi aynı zamanda çoğulculuğun dayanak noktasını da oluşturmaktadır. Çoğulculuk, modern toplumun bu çoklu karmaşık yapısı içinde oluşan farklı çıkar ve dolayısıyla taleplerin kamusal ifadesine, buradan da siyasi karar alma süreçlerine aktarılmasına imkân veren (ve bu imkânın verilmesi gerektiğini, devlet ve hukuk düzeninin normatif ilkesi olarak kabul eden) bir kavram olarak tanımlamaktadır (Köker 2006, 201). Bu bakış açısı ile çoğulculuk, toplumun tüm katmanlarını kucaklama çabası içindedir. Birey toplumsal yaşamdaki rolü ne olursa olsun, karar alma süreçlerine aktif olarak katılabilmekte, çıkar ve ihtiyaçları doğrultusunda odak grupları aracılığı ile akışı etkileyebilmektedir.

Liberalizmin koruduğu özgürlükler ile biçimlenmiş olan herhangi bir toplumda yurttaşlar arasında daha iyi yaşam, ahlaki değerler, zorunluluk, amaç ve insan doğası ile ilgili farklı görüşlerin bulunduğu düşünülmektedir. Ancak böyle bir yapıda bu görüşlerin birbirlerine zıtlığı ve uzlaşmazlığına da dikkat çekilmektedir (Talissee, 2005). Erken dönem liberal politikalar içinde, çoğulcu yaklaşımın ortak bir dil geliştirmeye çalıştığı ise sıklıkla dile getirilmektedir. Bu dil, evrensel anlamda bir hoşgörü dilidir ve karmaşık toplumsal yapıyı oluşturan katmanlar arasındaki ilişkinin ahengi için gereklidir. Hall, bu düşünce biçimini sorunlu olduğunu düşünmektedir. Hall çoğulculuğu, siyasal iktidarın

meşruluğunun yükseldiği bir zemin olarak görmektedir ve O'na göre teorik bakımdan "çoğulculuk geçerli mi" ve "çoğulculuk nasıl işler" gibi soruların sorulması yerine genel kabulde çoğulcuğun varlığına inanılmaktadır. Bu inanış büyük ölçüde, kültürel bir toplumun tanımından hareketle toplumu oluşturan katmanların geniş tabanlı bir oydaşmanın içinde olduğu fikri içindedir. Ancak Hall, bu oydaşmanın "rızanın üretimi" ile sağlandığına ve bir merkez etrafında bütünleştiğine dikkat çekmektedir. McQuail'in kitle iletişim araçlarına atfettiği "devamlılığı sağlama görevi" yani egemen kültürü ifade etme ve alt kültürler ve yeni kültürel gelişmeleri tanıma, değerle ortaklığına işleme ve tutma yaklaşımı (Alemdar, Erdoğan, 1998, 134) dikkate alındığı takdirde Hall'un eleştirisi daha iyi anlaşılacaktır. Merkez, çevrenin daha "yabani" kültürlerini adım adım yutacaktır. Aslında çoğulculuk yaklaşımı yapısal engellerin ya da sınıfsal sınırların bu kültürel yutma sürecinin sakatlanmayacağı yönünde bir teminat sunmaktadır (Hall, 1999).

Dinsel, etnik, kültürel, v.b. farklılıkları tek potada eriterek bir 'yurttaş' tanımını geliştiren ulus-devlet modeli, liberal düşüncenin öne sürdüğü böyle bir oydaşmanın ya da Hall'ın eleştirdiği gibi üretilmiş bir rızanın sonucu olarak karşımıza ulus devleti ve ulus-kimliğini çıkarmaktadır. Sınırları çizilmiş belli bir alan üzerindeki idari bir tekeli sürdüren, yönetimi yasa ile ve iç ve dış şiddet araçlarının doğrudan denetimiyle yaptırım altına alınan kurumsal yönetim biçimleri öbeği ulus-devlet olarak tanımlanmaktadır (Giddens 2000, 208). Ulus ise Smith tarafından "tarihi bir toprağı/ülkeyi, ortak mitleri ve tarihi belleği, kitlesel bir kamu kültürünü, ortak bir ekonomiyi, ortak yasal hak ve görevleri paylasan bir insan topluluğunun adı" şeklinde tanımlanmaktadır. Smith ulus kavramını ortak bir tarihi geçmişliğin üzerinde kurmaktadır (Smith, 1999, 70-122). Güngör'de kavramı Smith'in tanımına benzer özelliklerle açıklamaktadır. Güngör'ün tanımında ulus yasamı ve yaşam deneyimi kendi içinde benzerlikler gösteren,

ancak diğerlerinden ayrılan topluluk olarak karsımıza çıkmaktadır. Ulusun yasamı ile ulusun tarihini, yaşam deneyimi ile kültürü betimleyen Güngör (1996), ulusların kendilerine ait tarihlerinden gelen bir kültüre sahip olduklarına ve ulusu ulus yapanın bu tarihi geçmiş olduğuna inanmaktadır. Başka bir tanımlama ise modernliğin bir yansıması olarak akıla dayanan yasa ile sınırları çizilen ulusu aynı dili konuşan, aynı kültürden beslenmiş, aynı manevi değerlere sahip, aynı dile mensup, aynı etik kökenden gelen, aynı ülküyü paylaşan mükemmel türdeşlikteki bir insan topluluğu olarak tasarlamaktadır (Touraine, 1994). Öte yandan Anderson ulusu hayal edilmiş bir siyasal topluluk olarak görmektedir. Hayal edilmiş bir cemaat olarak tanımladığı ulus Anderson'a göre tamamen kurgusaldır ve kurgu kendi içinde egemendir (1995, 20). Gellner (1992) ise ulus kavramının uzun bir tarihsel sürecin aksine ulus-devletler aracılığı ile ortaya çıkarıldığını ulusların üretildiğini ileri sürmektedir. Ulus kavramı farklı bakış açıları ile ele alınan ve farklı tanımlamalarla araştırılan bir kavram olarak genel hatlarıyla dil, din, inanç, tarih ve kültür birliği bağlamında ve (veya) aynı toprak üzerinde ortak ekonomik ve toplumsal çıkarlara sahip bireylerin aynı yönetsel birime aidiyet duygularıyla bağlanması kapsamında ele alınmaktadır (Boztemur, 2006, 163).

Modernist yaklaşım, ulus kavramını modern çağa ait bir kavram olarak görmektedir. Ulus ve ulusçuluk kavramlarının ilk olarak Batı Avrupa'da çeşitli politik, ekonomik ve toplumsal koşullara bağlı olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Anderson (1995) ve Hobsbawm ulusçuluğun ortaya çıkmasını 18. yüzyıl olarak kabul etmektedirler. Hobsbawm'a göre 18. yüzyıl öncesinde devlet ve ulus modern anlamları ile hiçbir terminolojide geçmemektedir (Hobsbawm, 1995, 29-34). Ulus kavramının ortaya atılmasında ya da ulus yapısının oluşmasının altında yatan nedenler ile kapitalizm arasında sıkı bir ilişki kuran modernistler, ulusçuluğun oluşumunu sağlayan etkenleri, kıra ve kapalı ekonomiyeye dayalı sistemlerin

yerini kentsel yasama ve malların ve finansın serbest dolaşımı üzerine kurulu bir ekonomiye bırakmasına bağlamaktadırlar. Sanayileşme ve işbölümünün temellendirdiği yeni yapılarda, istihdam edilecek iş gücü ve mesleki hareketlilik, sanayi toplumunun temel ilkesi olarak görülmektedir. Bu gereksinimler ise ancak standart eğitim ile gerçekleştirilebilir. Standart eğitim ile bireyler belli bir bilgi ve beceri sistemi kazanacaklar ve nitelikli iş gücünü oluşturacaklardır. Bu fikirleri ulus kavramının oluşmasında temel nedenler olarak gören Gellner, standart eğitimin standart bir dilde ancak merkezi bir sistem yani devlet yolu ile sağlanabileceğine vurgu yaparak, politik birim ile kültür arasında da dolaylı bir ilişki kurmaktadır. Bu ilişki standart eğitimin gelişmesinin yanında standart bir ulusal kültürün oluşturulmasında da etkilidir (Gellner, 1992).

Ulusları hayali bir cemaat olarak betimleyen Anderson'da Gellner gibi ulus yapılarının ortaya çıkmasını kapitalizm ile ilişkilendirmektedir. Dönemin yeni üretim ilişkileri, yeni iletişim teknolojisi ve bu teknolojinin Latince'nin diğer diller üzerine baskısını kırması ile tekrar güç kazanan halk dillerinin ulus yapıları yolunda temel taşlar olduğunu iddia eder (1995, 30-58).

Hobsbawm ise politik temellerine açıklık getirdiği ulus yapıların, Fransız Devrimi ile şekillenmeye başlayan modern devletle ortaya çıktığına dikkat çekmektedir. Şekillenmekte olan modern devlet, yönettiği insanların hepsini kucaklamakta, feodal sistemin belirsiz sınırlı devletlerinden farklı olarak, diğer toprak parçalarından belirgin sınır çizgileri ile ayrılmaktadır. Günümüz devlet yapılarının temellerinin atıldığı o çağlarda, yapının yurttaşları ile sürekli bir bağ oluşturabilmesi halka ulus ve ulusçuluk duygularının asılanabilmesi ile mümkün olacaktır. Bu ise ancak yurttaşların homojenleştirilmesi ve standartlaştırılmış ulusal bir dil kullanılması ile mümkün olacaktır (Hobsbawm, 1995).

Bu görüşler ile birlikte özellikle küreselleşme sonrası tezlerin de desteklediği ulus devlet yapılarında etno-sembolist

yaklaşımlar ise modernizmin bir sonucu olan ulus-devlet yapılarında kapitalizmin rolünü kabul etmekle birlikte ulusu oluşturan insanları ortak bir etnik kökenden geldiklerini öne sürmektedir (Smith, 1999, 40-42).

Ulus kavramı ortak tarihsel bir kültüre dayandırılmalı ya da devlet yapıları tarafından üretilen ve inandırılan bir kültürel bütünleşme olarak algılanmalı, ulus devletin oluşum sürecinde kapitalizmin etkileri açık bir şekilde bildirilmektedir. Kapitalizm doğası gereği ve ihtiyaçları doğrultusundan bir ulus ve ulus-devlet yapısını doğurmuştur. Ulus devleti açıkça tanımlanmış bir toprak parçası ve açıkça tanımlanmış bir üst otorite ile gerçek olarak tanımlayan görüşler, ulus kavramının zihinsel ve duygusal olarak kendilerini öteki üyelerinin çoğuyla hiçbir zaman yüz yüze karşılaşmayacakları kolektif bir bünye ile özdeşleştirdikleri müddetçe bireylerin zihninde oluşan bir tahayyül olarak görürler (Bauman, 1999, 185).

Hobsbawm, modern toplumdaki pek çok "geleneğin" tarihten gelen derin kökleri sayesinde "kutsallaştırılmış" ve uzun zaman önce oluşmuş değişmez birer uygulama olduğu görüntüsünü vermesine karşın oldukça yeni olduğunu öne sürer ve bunların çoğu zaman ulus devlet kurumları tarafından bilerek üretildiğini iddia eder (Aktaran Tomlinson, 1999, 140).

Sonuç olarak ulus-devlet, yapısı modernitenin temel dinamiklerinden biri olarak addedilmektedir. Modern bir aygıt olarak ulus-devlet, sınırları belirlenmiş bir toprak parçası içinde, yasal güç kullanma hakkına sahip ve yönetimi altındaki halkı türdeşleştirerek ortak kültür, semboller, değerler yaratma yoluyla da gelenekler ve köken mitlerini canlandırması işleviyle ulusların uzun bir süredir rağbet gösterdikleri bir devlet formu olarak kabul edilmektedir (Guibernau, 1997, 93). Günümüz postmodernist sürecinde eleştirilere maruz kalan ulus-devlet anlayışı başat bir ulusal kimlik etrafında ördüğü toplumsal ağları sağlam tutabilmek için ortaklıkların vurgulanmasına dayalı bir yaşam sentezi önermektedir ve hakkında

sürdürülen tüm olumsuz tartışmalara rağmen dünya öncelikle ulus-devletler ve sundukları kimlikler biçiminde bölünmektedir. Diğer sınıflar, cins, ırk, din gibi kolektif kimlik türleri bu kimlik ile örtüşebilir veya terkibe girebilir ancak ulus kimlik kendi egemenlik alanında popüler rızaya sahip ve popüler bir coşku ile politik dayanışmanın biricik sembolü konumundadır (Smith, 1999). Daha açık bir ifadeyle, bir toplumun temel dinamikleri birleştirici/ortak unsurlara bakılarak anlaşılmalıdır. Yani ulus-devlet anlayışında belli bir din, dil, kültür olmakta ve bu kültür toplumun çok büyük kesiminin (hatta mümkünse tamamının) ortak yaşam ölküsü olarak tahayyül edilmektedir.

Diğer taraftan ulus ve ulus kimliği üzerine yapılan çalışmalarda kültür önemli bir satırbaşıdır. Farklı ideolojik yelpazenin içinde birçok farklı görüş açıları dolayısıyla kültürler bulunmaktadır. Ulusal kimlik, bir ulusu oluşturan insanlara ulusal aidiyet vermenin bir yolu olarak görülmektedir. Ulus devletler dünyayı oluşturan en önemli ekonomik ve politik birlikler olarak bilinçli bir kültürel inşa süreci içinde gelişirler. Tekinalp'e göre Michel Foucault'nun her toplumda gücü elinde tutanlar söylemi denetim altına alırlar ana tezi ve düzenleyici ilkelere taktığı "seyreltme prosedürleri" kavramından hareketle, toplumsal seçkinlerin, içinden çıkılamayacak yoğun söylemleri (çoğulculuğu) nasıl seyreltiklerine ve bir çerçeve içine alınmış tek bir ulusal kültür kavramı üzerinde tekelsel bir bilinç oluşturdıkları düşüncesine ulaşabiliriz (2005, 77). Bu tür yaklaşımlar ulusal kültürü ulusal bütünleşmeyi devletin etrafında yapılandırmaya yarayan kültürel ve dilsel içerik bağlamında homojenize edilmiş bir araç olarak görmektedir.

Kültürel kimliklerin oluşturulması tartışması bizi kolektif kimlik tartışmalarına götürür. Morley ve Robins'e göre [12], "kolektif kimlik, bireysel ya da toplumsal aktörlerin belli bir tutarlılık, bütünlük ve süreklilik kazanmalarını içerir". Alberto Melucci' (aktaran Morley ve Robins), kolektif kimlik oluşumunun hassas bir süreç olduğunu, toplumsal eylemin kurumsallaşmış biçimlerine

benzediği ölçüde bir kurallar sistemine ve önderlik biçimlerine dönüşebileceğini; daha az benzediği durumlarda sürekli uyarılması gerektiğini ifade eder. Morley ve Robins, kolektif kimliğin toplumsal aktörler tarafından inşa edildiği düşüncesinden yola çıkarak kolektif bellek kavramını vurgularlar. Ulusal kimliğin ve kültürün inşası için ortak toplumsal belleğin, ortak geleneklerin ve yasanmış bir tarih duygusunun sürekli canlı tutulması gerekir. Kolektif belleğin oluşmasında sınırın belirlenmesi "biz" ve "öteki" kavramlarının çağrıştırdığı içerme ve dışlama koşullarının sürekli olarak yaratılması çok önemlidir. Aksi halde, bütünlük ve süreklilik kesintiye uğrar ve parçalanma tehlikesi altına girer (Tekinalp, 2005, 77)

Bu tür eleştiriler çeşitlenebileceği gibi özünde, farklı kültürlerin alt yapılar haline gelerek bir üst kültür içinde eritildiği ve egemen kültür tarafından bu kültürlerin kontrol edildiği düşüncesine dayanmaktadır. Diğer taraftan egemen kültürün etkinliğinde "dil"e atfedilen önem dikkat çekicidir. Dil ile toplum ve millet arasında kurulan böylece bir bağlantı bizi dil-kültür ilişkisine götürmektedir. Bu yaklaşıma göre dil hayat tarzlarına göre biçimlendiğinden kültürün ayrılmaz bir parçası ve aynı zamanda kültür yaratıcısı olarak tahayyül edilmektedir (Korkmaz, 2005, 652).

Alemdar ve Erdoğan'a göre dil; genel olarak toplumsal denetim ve özel olarak siyasal süreçlere ve örgütlere sınırlı sahip olmanın yürütüldüğü bir araçtır. Daha açıkçası toplumsal denetim ve siyasal süreçler dilden geçerek yapılır. Bu açıdan bakıldığında dil ideolojik çatışmanın önemli bir alanıdır. Dil kendi kendini yönetme ve kendini yansıtma ve kişinin kendi kimliğini öne sürmesi için bir olanak sağlar ve böylece kişiyi değerlerine bağlar. Buna ek olarak dil, benlik ve grup bağlılığı için birleştirici bir güç olur. Dil siyasal düzeni korumak, grupları denetim altında tutmak gibi siyasal amaçlar için kullanılır (Alemdar ve Erdoğan, 1998, 192–193).

Avrupa Birliği'ni oluşturan üye ülkelerin tarihsel gelişimine bakıldığında, ulus-devlet modelinin 1648 Vestfalya Barış Antlaşması

ve 1789 Fransız Devrimi sonrası Avrupa'da şekillenen siyasi düşüncelerle doğduğu düşünülmektedir. Avrupa'da ulus-devlet egemenliğin kaynağını mutlak hükümdardan halka devrederken, egemenliğin gerektirdiği siyasal türdeşlikle (yasama, yürütme, yargı, eğitim, siyasal sistemin bizzat kendi aktörlerinin uzlaşması ve rızasıyla kurulması ve yeniden üretilmesi) antropolojik türdeşliği (ortak köken, din, ortak mitler, kader ortaklığı, yaşama adabı ve yaşama tarzları) bir arada formüle etmiştir (Çelebi, 2004, 38).

Bugünden bakıldığında bu yapının, kapitalizmin küresel düzeyde yayılma çabaları karşısında hantal bir konuma düştüğü ve farklı çıkış yollarının arandığı gözlenmektedir. Ekonomik gelişmelerin belirleyiciliğinde kitlesel üretim-kitlesel tüketim mantığının kilitlenmesiyle yaşanan ekonomik krizler sonucunda ulus-devletlerin aşamadığı sorunlar devletlerin ekonomik alanda sınırlandırılmasını savunan görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Günümüzde birçok görüş, 1980'li yılların yeni bir dünya düzenin başlangıcı olduğu fikri üzerinde uzlaşma içindedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde Reagan, İngiltere'de ise Teatcher hükümetlerinin politikalarının önderliğinde neoliberalizm olarak tanımlanan yeni felsefe, modern toplumların sosyoekonomik, kültürel hatta geleneksel değerlerinin yeniden yorumlandığı geçmiştekenden daha farklı ve sancılı bir dönüşüm ortamı yaratmıştır. Küresel düzenin yayılma çabaları olarak da görülen ve uluslar arası ekonomi düzeninin yeniden yapılanması temelinde hareketlenen dönüşüm karşısında, kimlik bunalımının tepkilerini bulmuştur. Küresel yayılmanın önce kolektif kimlikler olarak da adlandırılan ulusal kültürlerle ama daha özelde ulusal kültürleri oluşturan yerel kimliklere yaptığı baskı, eleştirilerin ana hedefidir. Bu gerilimli etkileşim özellikle baskın kültür ve korunmaya çalışan kültürler arasında bir savaş olarak algılanmaktadır.

Bu görüşler çerçevesinde ekonomik alanda ulus-devletler giderek küreselleşmenin boyunduruğu altına

girerken, kültürel alanda da tüm dünyaya hitap eden bir "dünya müziği" veya "küresel sinema"nın da ötesinde "dünya popüler kültürü" üreten sınırlar ötesi kapitalizm fikri ve bu kapitalizmin kendi kültürünü ve değerlerini yayarken önüne gelen yerel kimlikleri de ortadan kaldırmaya çalıştığı ileri sürülmektedir (Yel, 2004). Böyle bir yayılmanın özelde telekomünikasyon sektöründeki devletçi geleneğin yerini özel sektöre bırakması ile de hızlandığı birçokları tarafından dile getirilmektedir. Sonuç olarak Tomlinson (1999, 15-16) tarafından "kültürel olarak yabancı bir kültürün değer ve alışkanlıklarını, yerli bir kültür pahasına yaymak ve yüceltmek için ekonomik ve siyasi güç kullanması" olarak tanımlanan bu sürecin, kültürler arası çatışma ve gerilimlerin sebebi olduğu düşünülebilir.

Küreselleşmenin kaçınılmazlığını savunanlar, ulus devletlerin işlevlerini yitirdiklerini, sağ ve sol ideolojiler arasındaki kutuplaşmanın kalktığını, dolayısıyla ideolojilerin sonunun geldiğini iddia etmektedirler. Öte yandan karşıt düşünceler sağ ve solu var eden olguların halen varlığından yola çıkmakta, devletin ekonomik ve politik işlevlerinin ayırımına dikkat çekerek ekonomik işlevlerdeki değişmelere karşın ulus devletlerin siyasal işlevlerini koruduğunu söylemektedirler. Ancak ekonomik ideallerin amacına ulaşma sürecinde modernizmin bir yanılması olarak ortaya çıkan ulus-devlet yapılarının, küreselleşmenin doğurduğu modernizm-postmodernizm, cemaatçilik-liberalizm, kimlik, kültürel ve siyasal tanınma, demokrasi, çok kültürlülük-kültürcülük, yurttaşlık gibi akım ve kavramların baskısı altında kaldığı da inkâr edilmemektedir.

Küreselleşme süreci sonunda çoğulculuk anlayışının kültürel bir kimlik kazanmış olmasına, kültürel olarak farklı ve sosyal olarak çeşitlenmiş yeni kamu alanlarının varlığına işaret edilmektedir (Sistembölükbası, 2005). Bu ifade biçiminde çoğulculuk kavramı toplumsal çoğulculuk olarak etiketlenmektedir. Toplumsal çoğulculuk anlayışının altında, dünya görüşlerinin farklılığını ve farklı ahlaki

sözlükler kullanan vatandaşları kapsayacak bir şekilde tanımlama çabaları bulunmaktadır. Sonuç olarak çoğulculuk, yeni dünyanın kültür biçimi olarak algılanmakta ve belli toplumların çeşitli sınıf, ırk, düşünce, ideoloji ve dinlere göre ayrılmasının kabulü ve meşrulaştırılması olarak kabul edilmektedir. Bauman'a göre farklılık bir baskı olmaktan çıkıp, eylem ve çözüm gerektiren bir sorun olarak yorumlandığı zaman, farklı yaşam biçimlerinin barış içinde birlikte yaşamaları, düşman güçlerin geçici bir dengesi olmaktan başka bir anlamda mümkün hale gelmektedir. Bir yandan birlikte yaşama ilkesi, evrenselleştirme ilkesinin yerini alabilirken öte yandan hoşgörü önermesi ihtida ve tabiiyet önermelerinin yerine geçebilir. Bauman değişimi şöyle özetler; "Özgürlük, eşitlik ve kardeşlik modernliğin sloganıydı. Özgürlük, farklılık ve hoşgörü ise postmodernliğin ateşkes formülüdür" (2003, 48).

Yeni dünya olarak adlandırılan küresel sürecin post-modernist algılayışının yeniden yorumladığı liberalizm ile kapsamı genişleyen hürriyet anlayışının, kısaca bahsedilen çoğulcu bakışın kendi dinamikleri içinde sorunlu bir yapıya dönüşmesine neden olmuştur iddiaları, bu çalışma kapsamında da ilgi görmektedir. Böyle bir iddia gücünü, kürselleşme sürecinde ulus-devletçi geleneksel egemen kültürün meşruluğunun, ulus-devlet içindeki marjinal gruplar tarafından sorgulanmaya başlamasından almaktadır. Tekeli ulusal kimlik anlayışından hareketle geleneksel noktayı şu şekilde özetlemektedir:

Çoğulculuk artık merkezi bir kimlik ekseninde kurulmuş ve ılımlı farklılık taleplerini kendi içine alan bir ulusal çoğulculuk, bir liberal çok kültürlülük değildir. Küreselleşme ve yerelleşme süreçleriyle gündeme gelen çok kimliklilik ve çoğulculuk farklılık taleplerinin kendi ahlaki ve etik kodlarını kamusal alana taşıdıkları, yasadıkları kent üzerinde kimlik iddiaları olan, katılımcılığı içeren, tek bir merkezi olmayan ve merkez üzerinde mücadele eden kimlikler arası ilişkiler üzerinde kurulmuş bir

çokkültürlülüktür. Bu anlamda hem demokratikleşmeye, hem de köktencilige açık bir çoğulculuktur ve farklı ahlaki ve etik kodların birbirleriyle çelişki ve çatışma ilişkisini içermektedir (Aktaran Kahraman, 1999, 46).

Aslında ilk dönem liberal politikalar çerçevesinde dinsel ya da siyasal görüş farklılıklarını her birinin, kendi içlerinde farklı olana karşı bir hoşgörü ya da ılımlı bir kabul taşıdığı ileri sürülmektedir. Ancak küresel süreçte yeniden yorumlanan liberal felsefenin öne sürüldüğü çoğulculuk anlayışında bu yeterli görülmemektedir. Post modern toplum sürecinde yaygın inanış klasik liberal kabullerin temel düzeyde karşı fikre bir hoş görüzlük taşıyacağı fikridir (Michaud, 2006).

Bu perspektiften bakıldığında tarihsel döngü içerisinde kapitalizmin gerekleri ve belirleyiciliği, 19. yüzyıl süresince burjuva sınıfının krallık ve aristokrasi üzerine baskısı ile mutlak monarşi ve krallıkların uyruk anlayışına dayanan siyasal yapılanmasını yurttaşlık bilinci ile temellenen ve yetkesini halktan alan ulus-devlete nasıl çevirdiyse (Boztemur, 2001) günümüzde de sermayenin rahat dolaşımını engellediği düşüncesi ile ulus-devletin özü kapitalist üretim biçimini korumak ve yeniden üretmek olan kurumsal yapısını (Erdoğan 2002, 149) esnetme ve yeniden yapılandırma uğraşısı içindedir.

Bugün küreselleşmenin kültürel bir tahakkümün yaşanması sürecini tetiklediği yönündeki fikirler, kitle kültürü, ulus-kültür (ya da kolektif kimlik), yerel kültür (ya da otantik kültür) kavramları ekseninde dönerken, dikkat çekilen bir diğer nokta ise temsil sorunudur. Küreselleşme sürecinin ulus-devlet anlayışı ile çatıştığı ve ulusal kültürlere zarar verdiği dile getirilmektedir ancak Tomlinson (1999) bu düşüncenin altında yatan bir çelişkiye dikkat çeker. O'na göre bu konuda UNESCO bünyesinde gerçekleştirilen tartışmalar ulusal kültür ve bu bağlamda kültür emperyalizmi sorunları ile sınırlandırılmaktadır. Bu tartışmalarda ulusları mahalli olarak ayrıcalıklı bir yere

koymak ve onu korumaya almanın sorgulanması gerektiğini düşünen Tomlinson, ayrıcalıklı kültürün bütün insanları temsil edip etmediği daha ötesinde devletin inşa ettiği ve dayattığı hayali bir kültür olup olmadığı konusunda endişelerini dile getirir. UNESCO'nun farklılıkların uyum içinde birlikte yaşaması gerektiği söylemi ile milliyetçiliği ve ulusal kimliği içinde barındıran ulusal kültür söylemini çelişkili bulmaktadır (aktaran Tekinalp, 2003, 116).

Küresel düzeyde yaşanan köklü dönüşümler, ulus kimliklerinin meşruiyetinin sorgulanması ile farklı açılımlara neden olmuştur. Habermas (2002, 25), ulus-devletlerin homojen kültür siyasetlerinin terk edilip çok kültürlü bir yapının benimsenmeye başladığını ve "çoğulcu toplumlara" doğru gidilen "yeni dünya"da ortaya çıkan kültürel çoğulculuk halinin mezhepleri, etnik grupları ve kültürel çeşitliliği zorunlu hale getirdiğini vurgulamaktadır. Medeniyetler çatışması, azınlık kültürleri, çok kültürcülük, yeni çoğulculuk gibi kavramların yoğun olarak dolaşıma sokulduğu bu günlerdeki tartışmaların kökeni bu şekilde tespit edilse de ortak kanı, yerleşik kültür anlayışında çözümler meydana geldiği yönündedir. Bu çözümlerin post-modern bakış ile ilişkilendirildiği fikirlerde, üst anlatıların, sınıf ve yurttaş gibi evrensel kimliklerin, toplumu oluşturan katmanları temsil edemeyeceğine gönderme yapılmaktadır.

Diğer taraftan Robert Stam ve Ella Shohat çok merkezli çok kültürcülük fikrini, liberal-çoğulcu özgürlük, hoşgörü, yardım gibi ahlaki ilkelerden daha farklı anlamlara taşımaktadır;

"...çok merkezli çok kültürcü, dünya kültür tarihini ve sosyal güç ile olan ilişkisini inceler. İkinci olarak, çok merkezli çok kültürcülüğün alanı temsil edilemeyenler, marjinaler ve bastırılmışlardır. Üçüncü olarak, çokmerkezli çokkültürcülük azınlıkları, çekirdeğe "ilave edilecek" parçalar olarak değil, onları paylasan, tarihi üreten aktif üyeler olarak görür. Dördüncü olarak, çok merkezli çokkültürcülük değişmez, sabit kimlik kavramını reddeder; kimlikler

çoklu, tarihsel ve değişimlerin birer ürünü olarak görülür. Besinci olarak, çok merkezli çokkültürcülük dar kimlik siyasetlerinin ötesine geçer ve paylaşılan sosyal istekleri de içine alır. Altıncı olarak, çok merkezli çok kültürlülük karşılıklı ve diyaliktir; sözlü ve kültürel mücadele yalnız belli sınırlar içindeki bireyler ya da kültürler arasında değil, karşılıklı, birbirine nüfuz eden, değişen bireyler arasındadır." (Aktaran Sözen, 2001)

Temel hatları ile sunulan bu değişim çalışmamızda da belirtilen ulus-devletlerin yaşadığı gerilimleri karşımıza çıkarırken Avrupa Birliği'nin ve Birliği oluşturan ülkelerin küresel genişlikte yaşanan değişimlerden etkilenmemesi mümkün görünmemektedir. Bir zamanlar ulusal birlik maksadıyla her türlü bölgesel farklılığın ve ayrıcalığın reddedildiği ve modern milliyetçilikle birlikte ulus-devletin ortaya çıktığı Avrupa aynı zamanda ulus-devlet formunun sorgulanır olduğu bu "yeni dünya"nın da merkezinde yer almaktadır. Avrupa Birliği'nin gelişim süreci kendi içinde iniş ve çıkışlarla dolu bir seyir izlemekle birlikte Birliğin siyasal bir yapılanmaya doğru evrilmesinin tarih, kendi içi gelişim süreci kadar, hatta ondan daha fazla, dünyadaki gelişmelere karşı takımlan tutum ve bu gelişmelere uyum sağlama isteğine bağlanmaktadır. Birliğin gelişim yönünü tayin eden etkenin "Avrupa" mitolojisinden çok, dünya ekonomisi ve siyasetinde meydana gelen hızlı dönüşümler olduğu iddia edilmektedir (Çelebi, 2002; 46).

Birlik bugün yalnız bir ekonomik topluluk değil ama aynı zamanda bir kültür topluluğu olarak tahayyül edilmektedir. Düşüncenin çıkış noktasında ise pek çok dilin, kültürün, zevk ve değer yargılarının temelinde ortak kültür akrabalığı, ortak bir kültür mirasın bulunmaktadır. Kültürün ulusallığı ve yerelliğinin korunması kültürlerin merkezileştirilmesinden uzak bir yapının kurulabilmesi amacı düşüncüyü tamamlamaktadır (Tekinalp, 1992, 16). Birçokları tarafında Birlik tarafından üretilen kültürel politikalar, küresel dünya düzenine entegre olma anlamında bir zorunluluk olarak görülürken, kültürel

çoğulculuk projesi Amerikan kültürünün yaygınlaşmasına karşıt olarak ortaya atılmış bir proje olarak algılanmaktadır. Bu çabanın altında ekonomik ve politik bütünleşmenin kültürel anlamda tamamlanması ve ortak bir kimlik oluşturma düşüncesiyle küresel kimlik şeklinde karşımıza çıkan Amerikan kimliğinin yayılmasının önüne geçilmesi hedeflenmektedir (İnanç, 2003, 204). Ancak bir anlamda küresel etkilere bu karşı duruş, ulusal aidiyetlerin ötesine taşınan karmaşık ve sorunlu bir yapılanmayı karşımıza çıkarmaktadır.

Muhafazakârlar Avrupa'yı tanımlarken, daha çok Hıristiyanlık, tikellik, gelenek, geçmiş ve türdeşlik üzerine vurgu yapmakla birlikte kültürel karışımı reddeden bir anlayışı savunmaktadırlar. Öte yandan, Sosyal demokratların ve liberallerin geliştirdiği 'Avrupa' fikri ise çeşitlilik, kültürel farklılık, ortak bir gelecek, demokrasi, insan hakları ve sekülerizm gibi ilkelere dayanmaktadır. Bu tanım çerçevesinde, batılı olmayan kültürel ve dinsel unsurlar 'Avrupa' içinde kendilerine yer edinebilirler. Diğer bir deyişle, bir yanda tözselleştirilen bir Avrupa düşüncesi, öte yanda çeşitlilik içinde birlik (unity in diversity) düşüncesi vardır (Kaya, 2004, 324). Birlik içindeki kültür politikaları ise bu iki egemen görüşün gerilimi altında şekillenmektedir.

Diğer taraftan birleşik bir Avrupa fikri uzun bir tarihsel sürece dayandırılmaktadır. Batı Avrupa devletleri arasında birliğe yönelik düşüncenin oluşturulması tarihçiler, filozoflar, hukukçular ve siyaset adamları tarafından 14. yüzyıldan itibaren dile getirilmeye başlanmıştır (Köktaş, 1999, 9). Kolektif Avrupa fikrinin tarih içinde, Bizans'a karşı Avrupa, Osmanlı'ya karşı Avrupa, Araplara karşı Avrupa gibi farklı nedenlerle sürekli kurulup bozulduğuna dikkat çeken Çelebi (2002, 49-51), Hıristiyanlık temelinin de, Hıristiyan demokrat partiler tarafından Avrupa'yı ekonomik çıkar ortaklığı dışında dinsel ortaklık olarak algılamaları dışında, Ortodoks, Katolik ve Protestan mezhepler

arası çatışmalar tarihi olduğuna dikkat çekmektedir. Çelebi birliğin temelinde yatan ortak kültürün, Latince dilinin ortak kullanımı nedeniyle hukuk eğitimi ve anlayışı ile siyasal gelenekte antik yunan düşüncesinden ötede olmadığını düşünmektedir. Ortak bir Avrupa fikrinin tarihi kökenleri konusundaki çalışmaları 14. yüzyıla kadar götüren pek çok araştırmacı, Avrupa Birliği için ekonomik ve siyasal entegrasyon kadar kültürel entegrasyonun da bu fikrin oluşması için kolaylaştırıcı bir unsur olduğu konusunda hem fikir olmuşlardır. Diğer taraftan Avrupa toplumlarında her biri farklı kültürlere sahip halklar arasında ortak bir Avrupa kültürü/bilinci yaratılmadaki baskın güç din olgusu olarak karşımıza çıkmaktadır (Eliot, 2004, 129).

Bugün için bakıldığında Morley ve Robbins, Birlik içindeki kültürel manevraları küreselleşmenin getirisi olarak kabul etmekte ve sonucunda kapitalist toplumun en temel politik bağlılık biçimini oluşturan ulusçuluk ve ulus fikirlerinin çözülmekte olduğu ve yerini artık hem daraltılmış (yerel, bölgesel ve taşra düzeyinde) hem de genişletilmiş (kıt'a Avrupa'sında) vatandaşlık kavramlarına" bıraktığı fikrini ileri sürmektedirler. Onlara göre küresel-yerel bağlamı içinde yeni bağlılıklar ve ilişkiler yaratılmaktadır (1997, 151).

Bu bağlılıklar ve ilişkilerin vücut bulduğu en popüler yapı ise kuskusuz Avrupa Birliği'dir. Birlik; ulus-ötesi bir toplum oluşturma projesi olarak görülmektedir. Modern çağı başlatan dinamiklerin dolayımından türetilmiş ulus kavramı, tebaa topluluklarını olabildiğince kaynaştıran milletlerin, ulus devletlerin teşekkülüne nasıl yol açıyorsa, post modernist yaklaşımlar Avrupa Birliği projesi ile ulus-devletlerin daha üst bir formunu oluşturma uğraşısı içindedir (Laçiner, 2004, 11) ve Avrupa'yı siyasal, ekonomik ve hukuksal açıdan birleştirmeyi amaçlayan kültürel bir birlik oluşturma fikri, gücünü tarihsel bir geçmişe dayanan ortak bir kimlik inancından almaktadır. "Avrupa kültürünü belirleyen,

onun çeşitliliğidir: iklim çeşitliliği, kırlar, mimari, diller, inançlar, beğeniler ve sanatsal tarzlar. Böyle bir çeşitlilik sulandırılmayıp korunmalıdır. Kıta'mızın belli basılı zenginlik kaynaklarından biridir bu. Fakat bu çeşitliliğin altında bir bağlılık, bir aile benzerliği, ortak bir Avrupa kimliği vardır.” (Aktaran Morley ve Robbins, 1997, 112).

Bu bakış açısını Birlik dışında diğer siyasal teşkilatlanmalarda da görmek mümkündür. Örneğin Türkiye'nin de üye olduğu Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGIT) üye ülkelerince imzalanan Paris Şartı'nda da kültürel birlikteliğe yapılan vurgu görülmektedir. “Ortak Avrupa kültürümüzün ve paylaştığımız değerlerin kıtanın bölünmüşlüğü ortadan kaldırılmasındaki çok önemli katkısını kabul ediyoruz. Dolayısıyla yaratıcı özgürlüğe tüm zenginliği ve çeşitliliği ile kültürel ve manevi mirasımızın korunması ve geliştirilmesine olan bağlılığımızı vurguluyoruz”

Günümüzdeki uygulamalar göz önüne alındığında üye ulus-devletlerin yalnızca ekonomik bağlamda değil, kültürel çoğulculuk politikaları kapsamında da Birlik mevzuatına entegre olduğu görülmektedir. Bu bağlamda üye devletler bünyelerindeki azınlıkların taleplerine karşılık vermek zorundadır. Ulus-devlet formuna sahip üye devletler bu taleplere cevap vermek için ise çok-kültürlülük düşüncesini benimseyerek kültürel heterojenliğe yönelmek durumunda kalmışlardır. Dolayısıyla ulus-devlet modeli ile kendini tanımlayan ulusal kimlik kavramının içeriği bu anlamda genişletilerek çeşitlendirilmekte ve Avrupa Birliği'nin modüle ettiği küresel taleplere uygun hale getirilmektedir. Böylece ulusal devlet, organik ulus kimliğinden “vatandaşlık” ulus kimliğine doğru kayarak yerel ve bölgesel etnik aidiyetlere kucak açmaktadır (Yıldırım, 2006, 91).

Ancak Birliğin yazılı metinlerinde ortaya koyduğu kültürel çeşitlilik içinde Avrupa Vatandaşlığı fikri, içinde barındırdığı düşünülen çelişkiler açısından eleştirilmektedir. Avrupa'da kurumsal bir

nitelik kazanmış ‘çok kültürlülük politikaları’nın ve bu amaçla düzenlenmiş kurumların kültürler arasındaki farkları ve sınırları derinleştirmekten pek de öteye gidemediğini düşünenler çok kültürlülük projesinin azınlıkların ulus-devletin yeniden oluşturulması sürecine bir şekilde dâhil edilmesi olarak görmektedir. Bu eleştirel bakışa göre çok kültürlülük aslında kültürel dolaşıma izin vermeyen ve birbirinden kalın çizgilerle ayrılmış ‘kültürlerin’ bir araya geldiği yapıdır. Buradaki amaç merkezkaç kuvveti olma özelliğine sahip ve piyasa iliksilerinde dezavantajlı konumda bulunan etnik azınlıkların muhalif yanlarını biraz olsun kontrol altına almaktır. Bu ideoloji sayesinde azınlıklar çoğunluk toplumunun önceden belirlediği şekle bürünürler ya da başka bir deyişle kendileri için hazırlanmış elbiseyi giyerler. Hatta bu noktadan hareketle batıdaki sekliyle ‘çok kültürlülük’ ideolojisinin aslında içerik açısından son derece muhafazakâr bir uygulama olduğunu ve hatta yeni sağ politikaların bir iz düşümü olmaktan öteye gidemediğini söyleyebiliriz (Kaya,1999, 52).

Sınırsız bir Avrupa fikri ve sınırları asan medya akışları ile kültürel bir yön kaybının yaşandığı dolayısıyla yerel kimlik ve yer hissine sığınan “Avrupalı”nın kültürel bölgeciligi ve küçük milliyetçiliği beslediği iddia edilmektedir. Daha ötesinde sözü edilen Avro-kimliğin Avrupa’da azımsanmayacak bir çoğunluğu oluşturan göçmen gruplara söz hakkı tanımaması Avrupa fikrinde şüpheler uyandırmaktadır (Morley ve Robins, 1997, 21). Örneğin Maastricht Antlaşmasının 8. maddesine hatları çizilen Avrupa Vatandaşlığı üye ülke uyruğundaki herkesi Avrupa Vatandaşı olarak görürken birlik içinde çalışma ve ikamet izni olan kişiler kapsam alanı dışında tutulmaktadır.

Böyle bir uygulama karşısında Avrupa tanımının dayanak noktasını oluşturan ‘kültürel çeşitlilik’ ve ‘çeşitlilik içinde Birlik’ söylemlerinin ortak kültür mirasına zarar gelmeyecek şekilde inşa edildiği eleştirisi getirilmektedir. Avrupa Birliği Komisyonu’nun önemle altını çizdiği

'insanların kolektif bilinçlerinde derin köklerinin olduğunu' belirttiği ortak kültür mirası, Avrupalı kabul edilen 'içerideki' kültürleri ortak bir kültür mirası altında birleştirmeye çalışırken, 'dışarıdaki kültürler' ya da 'dışarıdan' gelen 'öteki'lerle kurulacak ilişki için farklı bir çözüm önermemektedir. Bir başka deyişle, bu tanımlar "bir ortaklık hissi" yaratabilmek için siyasal aktörlerce çeşitli çıkarılara göre yönlendirilmiştir. Bu nedenle de 'Avrupalılık' 'öteki'ni dışlamakla, içine almak arasındaki gerilimle özdeşleşmiştir (Vardar, 2002, 33-34).

Öte yandan Avrupa sınırlarındaki azınlıklar üzerine çelişkiler Birliğin antlaşmalar tarihinde de farklı şekillerde tezahür etmektedir. Örneğin 1993 yılında Kopenhag'da gerçekleştirilen ve Avrupa Birliği'nin genişleme prensiplerinin belirlendiği zirveden çıkan kararlarda azınlık haklarının güvence altına alınması siyasal bir kriter olarak aday ülkelere şart koşulurken, Birliğin 100 bin sayfayı bulduğu belirtilen müktesebatında, azınlık konusunda ortak bir tarife yer verilmediğine de vurgu yapılmaktadır (Başyurt, 2004). Birlik, kendi müktesebatı içinde şu kararlar ile azınlık haklarını gündeme taşımıştır (TOHAV, t.y).

- Gaetano arfè tarafından hazırlanan ve Avrupa Parlamentosu'na kabul edilen bölgesel diller ve kültürler ile etnik azınlıkların hakları üzerine birer şart hazırlanması amacıyla 16 Ekim 1981 tarihli karar

- Azınlık dilleri ve kültürleri yararına önlemler için karar

- Avrupa toplumundaki etnik ve bölgesel azınlıkların dilleri ve kültürleri üzerine karar

- Roperto Barzanti tarafından hazırlanan ve Avrupa Parlamentosu'na 21 Ocak 1993 tarihinde kabul edilen "Topluluğun Kültürel Politikasında Yeni Görünümler" başlıklı karar

- Avrupa parlamentosunun - genişleme ve kültürel çeşitlilik bağlamında- bölgesel ve daha az kullanılan diller ile Avrupa'daki azınlık dilleri için komisyon'a yaptığı önerilere ilişkin kararı - (2003/2057 (INI))

Azınlık haklarına yapılan vurgulamalarda Birliğin kendi müktesebatı dışında uluslar arası antlaşma metinlerinde özellikle de Avrupa Konseyi antlaşmalarında azınlık haklarının güvence altına alınmasına ilişkin çabaların varlığına dikkat çekilmektedir. Ancak, Konseyin bu konudaki çalışmalarından biri olan Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi bile üye devletleri bağlayıcı bir durum ortaya koymamaktadır. Tunç (2004,166) konseye üye devletler tarafından imzalanan bu sözleşmenin çerçeve niteliği taşıması nedeniyle devletlerin iç hukukunda paralel düzenlemeler yapılmadıkça geçerli olamayacağını altını çizmektedir. Kültürel politikalar çerçevesinde ortaya konan Avrupa Bölgesel veya Azınlık Dilleri Şartı da uygulamada engellere takılmıştır. Belçika, Yunanistan, İrlanda ve Portekiz'in taraf olmadığı Şart'ı Fransa, İtalya ve Lüksemburg imzalamış olmakla beraber henüz onay sürecini tamamlamamışlardır. Diğer üye ülkeler ise Şart'a taraftırlar. Bununla birlikte, Avusturya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Hollanda, İspanya, İsveç ve İngiltere Şart'ın hangi maddelerinin hangi bölgesel ve azınlık dillerine uygulanacağını içeren açıklamalarda bulunmuşlardır. Şart'ı yorum beyanıyla 7 Mayıs 1999 yılında imzalayan Fransa'da Cumhurbaşkanı Chirac'ın başvurusu üzerine Anayasa Konseyi, Şartın Anayasa'ya aykırı olduğunu hükme bağlamıştır. Bu konuda Anayasa değişikliğine taraftar olan hükümetten farklı olarak Cumhurbaşkanı, Şart'a taraf olmadan yerel ve bölgesel dillerin korunabileceği düşüncesini savunmuştur.

Öte yandan birliğin kültürel temellerine yapılan vurgunun Avrupa merkezizetçiliği eleştirilerini haklı çıkartacak ölçüde yanlı

olduğu da iddialar arasındadır. Ortak kimlik inancı birliğin politikalarında en önemli temeli oluştururken, bu temel Halecki ve onun gibi düşünenlerce Yunan-Roma mirası, Hıristiyanlık ve Avrupa'yı bir dönem üstün kılan endüstri devrimine dayandırılmıştır (Çırakman, 2001, 29). Avrupa'yı ve Avrupalılığı tanımlama çabaları içinde tarihçi Halecki tarafından 1950'li yıllarda ortaya atılan bu düşünce, Avrupa Birliği'nin entegre siyasal bir birlik olarak dünya güç sisteminde yer alabilmesi açısından, güçlü bir kültür ve tarih birliğine tekabül etmesi gerekliliği içinde tekrar üretilmektedir. Roma İmparatorluğu'nun, Yunan felsefesinin ve Yahudi Hıristiyan geleneğinin oluşturduğu bir üçleme üzerinde yükselen aşkın Avrupalılık kimliği güç Avrupa'sının temelini oluşturmaktadır. Aynı zamanda böyle bir temel kültürel bir kimlik coğrafyasını da tanımladığı düşünülmektedir (İnsel 2004, 16).

1992 yılından itibaren Avrupa kimliği üzerine literatürün çoğaldığına dikkat çeken Ertuğrul (2001, 149) Wintle'nin az önce bahsettiğimiz üçlemeyi Avrupa'nın kültürel mirası olarak tanımladığına işaret eder. Wintle'nin bu bakışı, birliğin resmi söylemlerinde de kendine yer bulmaktadır. Avrupa Komisyonu Başkanlarından J. Santer Avrupa kültürünü batı aklının ve geleneğinin ortak kültürel mirası bağlamında tanımlama gerektiği üzerinde dururken bu mirasın kaynaklarını da Yunan, Latin ve Judaeo-Hıristiyan kültürel değerleri olarak göstermektedir (Aktaran Ertuğrul, 2001, 150).

Sonuç olarak muhafazakârların bakış açısıyla dinsel, kültürel ve etnik açılardan verili ve değişmeyen tözcü bir 'Avrupa' ve 'Avrupalılık' anlayışı ve karşısında 'Avrupa' ve 'Avrupalılık' anlayışının verili bir coğrafya ve kimlik olmadığını, aksine inşa edilen, değişen, dinamik ve sürekli oluş hali içeren bir anlayışı ifade ettiği düşüncesi Avrupa Kimliği üzerine söylemlerin kaynaklarını oluşturmaktadır. Diğer taraftan bugün için kabul gören düşünce 'Avrupa' ve 'Avrupalılık'

kimliğinin yukarıdan aşağıya inşa edilen siyasal ve kültürel bir kimlik olduğudur.

Avrupa Birliği kültür politikalarında birlik kimliği ve ulus kimliğe yapılan vurguya dikkat çeken Sarp, böyle bir bakış açısının alt kültür gruplarını bölgesel, cinsel, etnik kimlikler, azınlıklar, iç ve dış göç sonucu oluşan kimlikleri vs.) yok saymak anlamına geldiğini düşünmektedir. Öte yandan bir dönem İspanya Eğitim Bakanlığını yürüten Moriera ise (Aktaran Sarp, 2004), Avrupalı kimliğinin AB yönetimi tarafından diğer tüm kimliklerin önüne geçirildiğini ve resmi belge ve bildirimlerde de bunun açıkça görüldüğünü belirtmiştir. Pek çok yasal ve ekonomik uyum paketi, (fırsat eşitliği ve adaletin göstergesi olarak sunulsa da) sonuçta Avrupalı kimliğini güçlendirme ve diğer kimlikleri göz ardı etme işlevi görmekte olduğunu ileri sürmektedir. Moreira'ya göre, AB yönetiminin resmi haber ve bildirimlerini, kararlamalarını, tutum ve bakış açılarını çevreleyen bu Avrupalı kimliği söyleminde, her azınlığın katkıda bulunduğu çok kültürlü bir birlik yaratma amacı değil, zaman içerisinde gerçekleşecek teknik yapılanmalarla (dil, askeri kuvvet, hukuk, vb.) bir süper devlet yaratma amacı güdülmektedir. Yani AB, milliyetçilik söylemini ve ulus devlet anlayışını bütün bir Avrupa'ya uygulamaya çalışmaktadır.

Öte yandan neo-liberal politikaların etkisi ile sözü edilen çok kültürlülüğün birliğe zarar vermeyecek şekilde sorunsuz elde edilebilmesi pek mümkün görülmediğinden, AB'nin söylemlerinde kültürel farklılıklar değil, Avrupalı kimliğinin doğal bir parçası olduğu iddia edilen demokrasi, insan hakları gibi birtakım evrensel değerler ön plana çıkarılmaktadır. Çeşitlilikten kaynaklanan birlik felsefesinde kültürel çeşitliliğin korunması anlamında Avrupa Birliği'nin yasal düzenlemelerinde bütün politikaların ve sınırların kültürle bağlantılı olarak yerel, bölgesel, ulusal ya da uluslar arası seviyelerde olsun kültür ya da kültürel beklentiler üzerinde doğrudan bir tasarımı üzerinde yoğunlaştığı iddia edilmektedir (Ferri, 2005, 19). Örneğin 1992 tarihli

“Bölgesel ya da Azınlık Dilleri Avrupa Sözleşmesi” kapsamında, üye ülkelerden bölgesel ve azınlık dillerinde en az bir radyo ve bir televizyon istasyonu ve gazetenin kurulmasını sağlamak ya da kurulmasını teşvik etmek/ kolaylaştırmak; yayıncıların program yapmalarına yeterli kaynak sağlamak, bölgesel ya da azınlık dillerinde yapılacak yayınların maliyetlerini karşılamak ve mevcut finansal teşviklerin uygulanmasını sağlamak yönünde davranış sergilemeleri beklenmektedir (Timisi, 2006, 102–103). Ancak bu yönde bir çalışmanın demokratik bir ülkenin yasaları çerçevesinde ulusal güvenlik, sınır bütünlüğü, kamu güvenliği, sağlığı ve ahlakı çerçevesinde sınırlandırılması da dikkat çekicidir. Özbudun (2006, 137), egemen ulusla yüzyıllarca aynı toprakları paylaşmalarına rağmen iktidar ve servet gibi kritik kaynaklara erişimleri egemen ulusal siyaset tarafından sınırlandırılan “milliyet” gruplarının, çok kültürcü politikalar bağlamında esas olarak doğaları gereği bağımsızlık, özerklik, öz yönetimi federatif yönetim gibi teritoryal ve siyasal taleplerini yine de dile getiremediklerini iddia etmektedir.

Birliğin Avrupa kimliği oluşturma çabalarına getirilen eleştirilerde ortak yönelimlerden biri de birliğin kültürel çabalarının temelde küresel konjonktüre istinaden ekonomik statüyü korumaya yönelik manevralar olarak betimlenmesidir. Bu iddialara göre, Birliğin bir önceki evresi olan Avrupa Topluluğu, toplumsal ve ekonomik ilişkileri düzenleyici mekanizmalara haiz bir “birlik”e ve kısmi siyasi oluşuma doğru evrildikçe bu ilişkiler ve alan içinde yasayan toplumsal aktörlerin ve halk kesimlerinin siyasal ve kültürel aidiyet ve bağlarının bu yönde değişip değişmediği önem kazanmaya başlamıştır. Birliğin küreselleşen ekonomi ortamında dünya pazarında rekabeti, üye ülkelerin geleneksel sistemlerinde ekonomik, kurumsal ve politik dönüşümlerle sağlanabilecektir. Daha önce yakın ulusal kontrol altında bulunan sektörler için denetim düzenlemelerinin

Avrupalaştırılması, teknoloji ve ekonomideki temel yapısal değişikliklerin bir sonucu ve bunlara bir yanıt olarak görülmektedir. Avrupa Birliği düzeyinde yeni politika bağlamları ve yeteneklerinin büyümesi, ulusal düzeyden Avrupa Birliği düzeyine bir iktidar aktarımının hangi ölçekte olduğu ve böyle bir değişimin nedenleri ve sonuçları konusunda önemli bir düşünceyi gündeme getirmiştir (Simpson, 2005, 41). Ancak böyle bir dönüşümü gerçekleştirebilmek için güçlü bir kültürel altyapı oluşturmak gerekliliği, Avrupa Birliği’nin bir serbest ticaret alanı olmanın ötesinde bir kültürel alan olma çabası vermesini gerektirmektedir; çünkü farklı kültürlerin ekonomik olarak bütünleşebilmesi ve ekonomik düzene uyum sağlayabilmesi için öncelikle birlik duygusunu benimseyen, Avrupalılık kimliğini içselleştiren insan bilincine ihtiyaç duyulmaktadır. AB vatandaşlığı, AB bayrağı, pasaportu, sürücü ehliyeti ve AB Marsı gibi geleneksel ulus inşası stratejilerinin benimsenmesi bu kültürel alanı yaratmanın adımları olarak görülmektedir (Ertuğrul, 2001, 147). Diğer bir deyişle, seksenli yıllardan itibaren, birlik politikalarında kültürel ve toplumsal kaynaşmaya verilen önemin artmasının nedeni, yine ekonomiye dayanmaktadır ve Birlik, bir görüşe göre, kullandığı söylemlerde kültürel çeşitliliği desteklemek yerine tek tip, bütüncül bir 'Avrupalı' kimliği dayatma eğilimi göstermektedir (Sarp, 2004). Birliğin temellerini oluşturan neofonksiyonalist yapının küresel kapitalizm sürecinde işlevini tamamlamış olması birliğin kültürel politikalara yönelmesinde en büyük etken olarak görülmektedir (Çelebi 2002, 78–79).

Kurucu Antlaşmanın içine eklenen kültürel öğeler ise bu işbirliğinin bugün için vardığı noktayı işaret etmektedir. Antlaşmanın 151. maddesinde, “Birlik, üye ülkelerin kültürlerinin gelişmesine katkıda bulunacak, bir yandan da milli ve bölgesel farklılıklarına saygı duyacak, aynı zamanda ortak kültürel mirası ön plana çıkaracaktır” denilmiştir. Maddenin devamında Avrupa

Birliği inisiyatiflerinin, üye ülkeler arasında işbirliği kurulmasını teşvik edecek şekilde kullanılacağından ve gerekirse birliğin, üye ülkelerin kültürel faaliyetlerini destekleyip, ihtiyaçlarını karşılayacağından söz edilmiştir. Bu tür düzenlemelerin asıl amacının, “Avrupa Kültür Alanı”nın yaratılmasını teşvik etmek olduğu ileri sürülmektedir (Sarp, 2004). Bu kültür alanı üye devletlerin hâkim ulusal-kimlikleri ile üye devletlerin içinde yer alan kültürel çeşitlilikleri kapsayacak şekilde geniş bir alana yayılmıştır. Birbiriyle çatışma içinde olan ulusal ve azınlık kimliklerini bir pota içinde toplamayı hedefleyen böylesi bir bakış açısı beraberinde uygulama zorluklarını da getirmektedir. Öte yandan Hobswan’ın görüşlerine atıfta bulunan Çelebi, bu görüşlerden hareketle Birlik kurumlarıyla üye devletler arasında yetki ve egemenlik çatışmalarının yaşandığını ileri sürmektedir (Çelebi, 2002, 98). Özellikle ulus devletlerin toprak egemenliklerini ve siyasal egemenliklerini tehlikeye düşürebilecek bir Avrupa Hükümeti olasılığı, Birlik kurumları ve üye devletler arasında çatışmayı hızlandıran ana etmen olarak görülmektedir. Bugün Avrupa halkları, aralarındaki kültürel farklılıkları ortadan kaldırmaksızın ortak bir Avrupa birliği idealine hizmet edebilecek askeri toplumsal bütünleşme şartlarına kavuşmuş görünmelerine karşın, Avrupa’nın gün geçtikçe kendi içine kapalı homojen bir yapıya dönüştüğü ileri sürülmektedir. Dolayısıyla Avrupa’nın kültürel, siyasal ve ekonomik açıdan gerçek bir birliğe dönüşmesinin, Avrupa’nın ortak hedeflerini benimsemiş bir üst kimliğin oluşturulmasıyla mümkün olacağı iddia edilmektedir.

Özet olarak Birliğin ekonomik çerçevesi, 1992’de Maastricht Antlaşması ile kültürel, sosyal ve siyasal boyutlar eklenerek genişletilmiştir. 1986 yılında imzalanan Tek Senet’ten Maastricht Antlaşmasına kadar geçen zamanda bir yol haritası arayan Avrupa Birliği’nin bir proje olarak doğası ve kuruluş süreci göz önüne alındığında Birlik’i oluşturan ülkelerin hükümetleri ve tek bir federal ya da konfederal bir Avrupa’nın

kuruluşuna inanan ve bu doğrultuda çaba gösteren baskı grupları arasında kısmen örtük, kısmen açık bir işbirliğinden doğduğu ileri sürülmektedir. Öte yandan Avrupa Birliği direktiflerinin aktarılmasının, büyük oranda, ulusal üye ülke devletlerinin politika gelenekleri ve yapıları tarafından belirlenmesi şeklinde bir eğilim olduğu bilinmektedir (Simpson, 2005, 52). Birliğin kültüre bakışını temsil eden 151. maddenin 4. bendi göz önüne alındığında kültürel düzenlemelerin üye ülkelerin yetkisine bırakıldığı görülmektedir (Herold, 2005, 295). Bugün Avrupa Birliği içerisinde ulus kavramı üye devletlerin ulusal bütünlüklerini temsil ettiği için asla vazgeçmeyi düşünmedikleri ulus-devlet kimliği bağlamında ortaya çıkan ve ulusal kimliğin tanımında önemli bir etkisi bulunan “tekil ulusları” belirtmektedir. Diğer taraftan kimlik konusunda özellikle küreselleşmenin sunduğu “çeşitlilik” söylemi ile ön plana çıkan çok kültürlülük hareketi, farklı etnik, dinsel ve kültürel topluluklar gibi yerel unsurların da göz önünde bulundurulduğu ortak bir siyasal toplum tahayyül etmektedir. Birlik bu iki uç arasında bir denge politikası kurmak bağlamında Avrupa Vatandaşlığı kavramını dolaşıma sokarken, ulusal kimliğin ulus-devlet ve yerel kimlikler arasında sıkışmışlığı küreselleşmenin getirdiği ırkçılığa varan aşırı milliyetçilik, mikro-milliyetçilik ya da cemaatçilik gibi paradoksal akımlarla daha sorunlu bir hal almaktadır.

Avrupa Birliğinin Kültürel Politikalar Bağlamında Görsel İşitsel Politikalara Bir Bakış

Avrupa Birliği siyasal bütünleşme idealleri çerçevesinde kültürel alanda etkinliğin sağlanabilmesi görsel-işitsel politikaların uygulanabilirliği ile doğru orantılıdır. Görüntü medeniyetinde televizyon, gündelik yaşamın bir parçası olarak bireylerin toplumsallaşma sürecinde ve dolayısıyla kimlik kurma sürecinde önemli bir sosyalizasyon aracı olmuştur. Aynı zamanda küresel geniş alan yayıncılığı ideolojileri ile bireyselleşme sürecinde ve

yaşam alanının çoğullaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Geleneksel güvencelerin kaybolmaya yüz tuttuğu iletişim toplumlarında televizyon imgeleri ve şeyleri belli bir coğrafyadan ve maddi tarihten arındırarak kitle iletişim araçları tarafından belirlenmiş bir tarihi kaçınılmaz olarak algılanmakta ve izleyiciyi kurmaktadır (İmançer, 2003, 249).

Topluluğun görsel-ışitsel yayın politikası üç önemli sorun üzerinde eşgüdümsel bir etkinliği öngörmektedir. Sınırsız televizyon, teknoloji ve kültürel farklılığın korunması bu sorunlar olarak tanımlanmakta sorunların çözülmesi ise topluluğa üye ülkelerin ortak çabalarına bağlanmaktadır (Tekinalp, 1993, 97).

Avrupa Birliği'nin görsel ışıtsel politikaları, 1980'li yıllar ile hareketlenmektedir. Bu yıllarda görsel-ışıtsel pazarda ABD ürünlerinin baskınlığı, o zamanki adıyla Avrupa Topluluğu'nu önlemler geliştirmeye itmiştir. Pazardaki ABD tekelini kırmak amacıyla başlatılan çalışmalar Birlik oluşumu ile kültürel amaçları da içine almıştır. Morley ve Robins (1997, 89-113), Avrupa Kültürü üzerine yapılan tartışmaların genellikle öbür kültürlerle ait (daha çok Amerikan) televizyon programlarının fazlaca seyredilmesi halinde zamanla Avrupa uluslarının kültür, değer ve geleneklerinin eriyip gideceği korkusu ekseninde döndüğüne dikkat çekerek, özelde televizyon olmak üzere görsel ışıtsel politikaların, bir tarihe dayanan ve kültürel çeşitliliğin Birliği olarak algılanan Avrupa kültür kimliğinin geliştirilmesinde birlik tarafından önemli addedildiğini ileri sürmektedirler. İşte bu amaçla birlik tarafından Avrupalılık söyleminin anlam ve değerlerini aktaracak ve dolaşıma sokacak kültür ürünlerinin yaratılması sürekli teşvik edilmektedir. Ayrıca görsel ışıtsel politikalar aracılığı ile Amerikan yapımlarının ezici hâkimiyeti ile rekabet edebilmek ve Avrupa yapımlarını tercih edecek bir kitlenin yaratılması, bu kültürün aşılması için çaba verildiği düşünülmektedir (Sarp, 2004).

Birliğin çok kültürlülük kapsamında görsel ışıtsel politikaları çeşitli destek ve uygulama projelerini beraberinde getirmiştir. Ancak görsel-ışıtsel politikalar, Birliğin ilk tabiatı olan ekonomik amaçlara yönelik düzenlemeler ile başlamıştır. Bu bağlamda telekomünikasyon teknolojilerinin gelişmesi ile ortaya çıkan uydu ve kablo TV yayınlarında ortak pazar düzenlemeleri ile ilgili Yeşil Kitap (Green Paper On The Establishment Of The Common Market For Broadcasting, Especially By Satellite And Cable- COMC84/ 300) yayınlanmıştır. Görsel ve ışıtsel sektördeki durum saptamasını yapan Yeşil Kitap, Avrupa Ekonomi Topluluğu kurucu antlaşması Roma Antlaşması hükümlerine istinaden, üye ülkelerden görsel-ışıtsel alanda ortak çalışma talep etmektedir. Temelde ekonomi odaklı bu çalışmayı 1989'da kabul edilen 1997'de revize edilen ve sektörel ve teknolojik gelişmelere istinaden 2007 yılında revize edilerek Görsel-İşitsel Medya Servisleri Direktifi adını alan Sınırsız Televizyon Yönergesi izlemiştir. Yeşil Kitap'ta öne sürülen fikirlere dayanan Sınırsız Televizyon Direktifi Avrupa düzeyinde televizyon programı ve film yapımının geliştirilmesi, ortak yapımların artırılması, Topluluğun bu konuda destek sağlaması ve üye ülkelerin televizyon yayınlarında Avrupa kaynaklı yapımlara öncelik vermesi gibi Avrupa yapım piyasasının ekonomik rekabet gücünü arttırmaya yönelik düzenlemeleri içermektedir. Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi, Avrupa'da görsel ışıtsel hizmetlerin Birlik politikaları çerçevesinde uyumlaştırılması, içeriğe serbest dolaşım hakkının sağlanarak pazar felsefesinin korunması yönünde önemli bir gelişme olarak algılanmaktadır. 1997 yılında değişikliğe uğrayan direktif ile Birlik, üye devletlerin görsel-ışıtsel alanda yapacakları düzenlemeler için bir çerçeve oluşturmayı hedeflemiştir (Bek, 2003, 28). Yayın teknolojilerindeki ilerlemeler bağlamında tekrar gözden geçirilen Direktif, 11 Aralık 2007 tarihinde alınan karar ile karasal ve uydu üzerinden yapılan televizyon yayınları

dışında isteğe bağlı video (video-on demand) uygulamalarını da kapsama içine almıştır (Direktif 2007/65/EC). Bu haliyle direktif, yayıncılık tanımını genişletirken, uydu yayınları, yeniden iletim ve reklâm ile ilgili maddelerde yeni iletişim teknolojilerinin getirileri doğrultusunda yeni düzenlemeler getirmiştir. Sınırsız Televizyon Direktifi olan ismi Görsel-İşitsel Medya Servisleri Direktifi olarak değiştirmiştir. sÜye ülkelerin, ilgili değişikliklere adaptasyonu sürecinde iki yıllık bir süre tanınmış ve 2009 yılında direktif içindeki değişiklikler ile son halinin devreye girmesi planlanmıştır. Diğer taraftan çağdaş vatandaşlığın temelinde belirli haklar bulunduğu ve bunlardan birinin çeşitli ve çoğulcu bir medya sektörüne erişim hakkı olduğu şeklindeki insan hakları argümanına dayanan (Ward, 2005, 215) medya düzenlemeleri de görsel işitsel politikalar bağlamında kültürel çeşitliliğin sağlanması açısından önemli uygulamaları içermektedir.

Avrupa'nın kültürel politikaları ile eşgüdüm içinde yürütülen görsel-ışitsel politikaların, Avrupa'nın kültüre bakış açısındaki zaaflardan dolayı çelişkiler zinciri olduğu görüşünü savunan Tekinalp, birliğin görsel işitsel kültür tanımında muğlâklığa dikkat çekmektedir (2003, 119). Görsel işitsel politikaların temelinde popüler kültür mü yoksa seçkin kültürün mü rol oynadığı tam olarak belirtilmemektedir. Kültür tanımlamalarında her ülke seçkin bir kültürün portresini çizmekte ve televizyonun devletin çizdiği kültürel portreye uyması yükümlülüğü getirilmektedir. Ancak ulusal çıkarlar ile ilgili devletin çizdiği sorumluluk ve ticari yayın anlayışı arasında çatışma bulunmaktadır. Amerika kaynaklı kültürel ürünlere karşı kota uygulaması, temelde Amerika'ya karşı Avrupa'yı konumlandırarak algılanmış ve eleştirilmiştir (Bek, 2003, 29).

Eski adıyla Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi yeni adıyla Görsel-İşitsel Medya Direktifi, Birliğin kültür politikaları çerçevesinde görsel işitsel alandaki düzenlemelerinin en somut örneği durumundadır. 2009 yılında uygulamaya

girecek olan Görsel-İşitsel Medya Direktifi'nde değişikliklerin dayanak noktalarından birinde "görsel işitsel medya servisleri çok ekonomik servisler olduğu kadar çok kültürel servislerdir" denmektedir. Bu anlayışa göre demokrasi, bilgiye özgür erişim, kültürel çeşitlilik ve medya çoğulcuğu, eğitim ve kültür açısından bu servislerin spesifik rolü artan bir öneme sahiptir. 1998 tarihli Sınırsız Televizyon Direktifi'nde 4., 5. ve 6. maddeler, Birliğin kültür politikaları ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. Yeni direktif, eski direktifte yer alan Avrupa Yapımları tanımının yapıldığı 6. maddeyi ortadan kaldırarak Birinci bölümde tanımlamaların içine (n) paragrafına yerleştirmiştir. Eski direktifteki 4. ve 5. maddede yer alan uygulamaların devamını talep etmektedir. Yeni direktif 4. maddede 6. madde yönlendirmesini de mevzuattan çıkarmaktadır. Diğer taraftan direktif yeni 3ü maddesiyle isteğe bağlı video hizmetlerinde de Avrupa menşei üretilere yer ayrılmasını şart koşmaktadır. Yeni direktifte 4. maddede "Üye Devletler uygulanabilir olduğunda ve uygun araçlarla, yayıncıların, haberlere, spor olaylarına, oyunlara, reklâmlara ve teleteks hizmetleri ile tele-alışverişe ayrılan zaman dışındaki iletim zamanlarının büyük bir oranını Avrupa eserleri için ayırmalarını sağlayacaklardır. Bu oran, yayıncının izleyiciye karşı haber verme, eğitime, eğlendirme ve kültür alanındaki sorumlulukları dikkate alınarak, uygunluk kriteri zemininde giderek artan bir şekilde gerçekleştirilmelidir" ifadesi yer almaktadır. Öte yandan Madde 5'te üye devletlerin yayın akışlarının en az %10'unu veya bütçelerinin en az %10'unu, bağımsız Avrupa Eserleri Üreticileri için ayırmaları beklenmektedir.

Sınırsız Televizyon Direktifi bağlamında ortaya konan ilk hareket MEDIA (Measures to Encourage The Developmnet Of an Audiovisual Industry) programıdır. 5 yıllık uygulama dönemleri olarak planlanan ve ilki 1991 yılında başlayan program, MEDIA I (1991-1995), MEDIA II (1996-2000), MEDIA Plus (2001-2006) adları altında, Sınırsız Televizyon Direktifinde ortaya

konan hedefler doğrultusunda Avrupa kaynaklı prodüksiyonları desteklemiştir. Ayrıca MEDIA Training (2001–2006) ile yapılan çalışmada da görsel-ışitsel piyasada yeni teknolojilere adaptasyon, alandaki faaliyetlerde organizasyon, hukuki süreçler ve yönetim alanları ile prodüksiyon üretim sürecinde yazım-yaratma tekniklerini kapsayan bir eğitim programı devreye sokulmuştur. Program daha çok Birlik içinde görsel-ışitsel alanda üye ülkeler arası işbirliğini güçlendirerek üretim ve dağıtım alanında ABD ve diğer dış kaynaklı yapımların hâkimiyetine son vermeyi hedeflemiştir.

MEDIA Programı 2007 yılı ile birlikte 2013 yılına kadar devam edecek MEDIA–2007 programını devreye sokmuştur. 755 Milyon Euro ayrılan bütçesi ile yeni programda da birinci hedef Avrupa film endüstrisini desteklemektir (MEDIA–2007, t.y- 1). Ancak diğer taraftan program ile daha güçlü bir görsel-ışitsel sektör hedeflenirken bu hedefin Avrupa kültürel kimliğine ve çeşitliliğine yardımcı olması amaçlanmaktadır. Bu açıdan diğer MEDIA programlarının hedeflerine bakıldığında 2007 başlıklı programda kültürel kimliğe destek amacı daha belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır. (Karar No: 1718/2006/EC). Karar metni incelendiğinde kültürel ve dil çeşitliliğini koruyucu ifadeler dikkat çekmektedir.

M.E.D.I.A programı ile her yıl 300 Avrupa film eserinin desteklediği, Avrupa kaynaklı gösterimlerin yarısının sinema salonları bağlamında desteklediği, M.E.D.I.A programı kapsamında desteklenen festivallerde her yıl 15.000 den fazla gösterimin yapıldığı komisyonun M.E.D.I.A tanıtım broşürlerinde yer alırken, hedefin Avrupa pazarında var olan payı %10-%20 arttırmak olduğu belirtilmektedir.

Direktifin belirlediği esaslar çerçevesinde madde 4 ve 5'in uygulanabilirliği üzerine 2 yılda bir faaliyet raporları düzenlenmektedir. 2003–2004 yılı bilgilerini ele alan 7. komisyon raporunda verilen karşılaştırmalarda birliğe üye ülkelerin

tamamında yapılan yayınların 2003 yılında %65,18'inin madde 4 çerçevesinde Avrupa Eserlerine verildiği, 2004 yılında ise bu oranın 1.86 puan azalarak %63.32 olduğu açıklanmıştır. Bu düşüş birliğe yeni katılan ülkelere bağlanırken 2001 karşılaştırmaları ile ortaya çıkan artış üye ülkelerin, televizyon yayınlarında Avrupa eserlerine artan bir oranda yer verdiği şeklinde yorumlanmaktadır (COM 2006 459;5).

Birliğin Avrupa eserlerinin desteklenmesi ve yayınlanması üzerine gösterdiği hassasiyet her ne kadar önemli gibi görünse de Avrupa eserleri bağlamında İngiltere, İspanya, Fransa, Almanya ve İtalya'nın piyasa üzerindeki hâkimiyeti, birliğin görsel ışitsel pazardaki çoğulculuğa bakışında sınırları da çizmektedir. Bu beş ülke Avrupa prodüksiyonlarının %67'sini üretmektedir (IMCA EAC/34/01).

Kültürel çeşitliliğin dayandırıldığı yerel kimliklere ve azınlıklara ilişkin tavsiye kararlarından biri olan "Ulusal Azınlıkları Korumak İçin Çerçeve Konvansiyon"unda azınlıkların iletişim özgürlüğüne yapılan vurgu, ifade özgürlüğü, medya alanında girişim özgürlüğü, medyaya erişim özgürlüğü konularında azınlıklar adına üye ülkeleri sorumlu kılmaktadır (Timisi, 2003, 104). Ancak üye ülkeler genelinde uygulamalar incelendiğinde dil kotası uygulamaları dikkat çekmektedir. Örneğin Fransa televizyon yayıncılığında program ve diğer medya ürünlerinin en az %40'ının Fransızca olmasını şart koşmaktadır. Öte yandan İspanya'da %50 olan dil kotası, Yunanistan'daki uygulamada %25 olarak belirmektedir. Ayrıca Yunanistan'da azınlık dilleri ile yapılan yayınlarda Yunanca altyazı kullanılması zorunluluğu bulunmaktadır (Timisi, 2003, 108–109). Genel olarak bakıldığında Avrupa ülkelerinde yayıncılık politikasının içinde etnik, azınlık ya da gelenekse dillerin kullanımına yönelik uygulamalar görülmektedir ancak bu tür uygulamaların ulus-devletin kurumsal yapısı çerçevesinde belli müeyyideler ile kısıtlandığı ana dilde yayının da azınlık medyalarında yer alma şartı olması dikkat

çekicidir. Brass (Aktaran Timisi, 2003, 110) devletlerin medya politikalarını belirlerken alt kimlikler ile ilişkilerini tanımlarken, politik, stratejik ve tarihsel duruşlarından etkilendiklerini düşünmektedir. Brass'a göre devlet, azınlıklar ile ilişkileri çerçevesinde medyayı kullanarak, egemen kültür ile azınlık kültürü arasında ilişkilerin geliştirilmesi, azınlık kültürünün içe kapanmasını engelleyerek uzun vadede ekonomik sistemin kapsamının artırılması, toplumsal gerilimin kontrol altında tutulabilmesi bağlamında medyanın etnik politikalar çerçevesinde kullanılması ve azınlık dillerinde egemen değerlerin azınlık kültürüne tanıtılması amaçlarına ulaşmayı hedeflemektedir. Bu yaklaşımlara destekleyecek tezler öne süren Husband (Aktaran Tekinalp, 2003, 128) etnik azınlığın, tanımlanmış bir Avrupa içinde sınır politikalarıyla marjinal hale getirilerek pasif bir temsil biçimine büründüğünü, üye ülkelerin televizyon haberlerinde ve eğlence programlarında temsili ile ilgili ampirik araştırmaların sonuçlarına göre ikinci sınıf vatandaş olarak algılandığını ve kendini ifade edebilmesi için çok kısıtlı medya imkânlarına sahip olduğunu ama bu imkânların da tekelleşme ve özelleştirme süreçlerinde yok olduğunu iddia etmektedir.

Diğer taraftan yayınlarda Avrupa menşeli üretimlere ayrılan kotanın da uluslararası rekabet gücüne ulaşmada yetersiz kaldığı savunulmaktadır. Özellikle doğrusal olmayan yayın hizmetleri ile birlikte Direktifin koyduğu yayın kotalarının anlamını yitireceği ileri sürülmektedir. Çünkü bu tür hizmetler izleyiciye bireysel seçim olanağı sunmaktadır ve yayın kotalarına yönelik kuralların uygulanmasını imkânsız kılmaktadır (Çakır ve Gülnar, 2008, 213).

Kültür çeşitliliğinin benimsetilmesi bağlamında bir diğer önemli faaliyet alanı da medya çoğulculuğu üzerine düzenlemeler olarak görülebilir. Hisse sahipliği, yayıncının pazar içinde alabileceği üst sınırın tespiti gibi bir takım sınırlamalar ile iletişim araçları üzerindeki tekelin önüne geçerek, medya içinde çok

sesli yayının sağlanmasını hedefleyen Avrupa Birliği, bu bağlamda ağırlıklı olarak üye devletlerin kontrolünde gerçekleştirilen düzenlemeler yapmaktadır. Diğer taraftan liberal politikaların etkisi ile kırılan kamu hizmeti yayıncılık modelinin yerine geçen karma ya da tecimsel sistemler çerçevesinde medya çoğulculuğunun sağlanması anlamında çelişkilere neden olduğu ileri sürülmektedir. Dil bakımından medya çoğulculuğunun Birliğe üye birçok ülkede güçlü sermaye yoğunlaşmalarına yenildiğini düşünen Ward (2005), yeni teknolojilerin getirdiği uydu yayıncılığı vs, gibi hizmetlere rağmen televizyon piyasasında faaliyet gösteren aktör sayısının aracın ekonomik yapısı nedeniyle büyük çaplı şirketlerle sınırlı kaldığını bildirmektedir. Ward'a (2005, 214) göre bu bağlamda Avrupa Komisyonu tarafından çıkarılan Birleşme Yasası da her ne kadar sermaye birleşmeleri ve satın almaların önüne geçmeyi hedeflese de rekabet sorunları ve tüketici çıkarları ile sınırlı olduğu ve ekonomik alanda açık rekabeti garanti altına almayı hedeflediği için çoğulculuk ile ilgilenmemektedir. Herold'da Ward'ın düşüncesine katılmaktadır. Rekabet Yasası'nın temel amacı başlı başına kültürel çeşitliliği savunmak değil pazarları açık tutmaktır. Ancak Herold'a göre bu tür bir düşünce arzın çeşitliliğini arttıracığı için önemlidir. Ancak medya operatörlerinin tutumu, kalite ve sunulan şeyin çeşitliliği karşısında tüketicinin tutumu tarafında belirsiz olduğundan arzın çeşitliliğe katkısı sorunlara yol açmaktadır (Herold, 2005). Diğer taraftan üye devletler, kendi sınırları içindeki yayıncılar için, yayıncının diğer ülkenin pazarlarında eşikleri aşmaması ve üye ülkenin kendi içinde çoğulculuğu kollayacak uygun tedbirleri alması koşuluyla, üst eşikleri gevşetme imkânı tanımaktadır (Pekman, 2005, 261). Böyle bir durum karşısında Ward, üye ülkelerin Birlik düzenlemeleri içinde aktif rolüne işaret etmekte ve medya çoğulculuğunun sağlanması için ekonomik hedeflerin dışında gerçekçi düzenlemelerin yapılması gerekliliğine işaret etmektedir.

Bugün Avrupa kültürel çeşitliliği ilke edinen uygulamalar ile bir kültürel platform kurma uğraşısındadır. Bu çabalar kendi içinde bir bütünlük arz ediyor gibi görünmekle birlikte geniş bir alana yayılmış direktifler, çerçeve kararları, tavsiye kararları külliyatından oluşan mevzuatları ve uygulamaları içermektedir. Kültürel çeşitliliğin uygulamaya geçmesi içinse yayıncılık alanında etkin bir değişim gerekli görülmektedir. Klute (2005), bu değişimin hem radyo televizyon programlarını üretim ve dağıtımında, hem de personel politikalarında olması gerektiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda Equa Media programına dikkat çeken Klute, hem ulusal, hem de uluslararası düzeyde, mülteci ve etnik azınlık toplulukların eşit katılımın hayati olduğu zengin ve çeşitli bir medya kültürü üzerine çalışmalar yapıldığını bildirmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Güçlü bir Avrupa ortak pazarı oluşturma ideali ile başlayan beraberlik, bu gün kültürel politikalarından, güvenlik politikalarına kadar geniş bir yelpazede yürütülen ortak çalışmalara dönüşmüştür. Anayasal karakteri, bireylere tanıdığı temel hak ve özgürlükler, üye devlet benzeri yetki kullanımları, üye devletlerin kendilerine has birtakım egemenlik yetkilerini Birliğe devretmeleri, bir yurttaşlık bilincinin oluşturulması için geliştirilen kültürel politikalar, ilk etapta nihai bir süreç olarak algılanabilecek bu gelişmeler, Birliğin barışçıl ve refah bir Avrupa Devleti'ne doğru evirildiğini göstermektedir. Diğer taraftan güçlü ulus devletleri bünyesinde barındıran Birliğin federatif anlamda bir bütünleşme içine girebilmesinin mümkün olmadığını bu gelişmelerin dünya konjonktürünü etkisi altına alan küresel akımların bir yansıması olduğunu iler süren fikirler bulunmaktadır. Zamanla bu gelişmelerin etkisiyle Birliğin kendine has bir yapısal bütünlük kazanacağını düşünenler ise siyasal

bütünleşme hareketleri çerçevesinde oldukça önem verilen kültürel çeşitlilik ve Avrupa Vatandaşlığı fikrinin liberal yaklaşımın doğal bir yansıması olarak yukarıdan aşağıya bir hareketlilik olduğu konusunda birleşmektedirler.

Kuşkusuz küresel anlamda dengelerin yeniden kurulduğu ve ekonomi temelli blokların stratejilerini yeniden belirlediği son 20 yıllık süreç, Birliğin de hem kendi içinde hem de dış dinamiklerinde revizyonlar gerçekleştirdiği bir zaman dilimini içermektedir. Birlik, bir üst kimlik tanıma ve tanıma çabası içindedir. Kimliğini yeniden tanımlama sürecindeyse 'kültür' Avrupa projesinin kalbini oluşturmaktadır. Bir başka deyişle, Avrupa'yı yeniden tanımlamak kültürel bir programın parçasıdır. Bu programın esas belirleyici özelliği ise, diğer kültürlerle kurulacak kabul ilişkileri, kültürel tanıma politikaları ve kültürel temsil biçimleri etrafında yürütülen düzenlemelerdir. Diğer taraftan Birlik için kültürel bütünleşme birçok alanda eşgüdümlü çalışmaları gerektiren sorunlu ve karmaşık bir harekettir. Birlik politik olarak ulusal ve yerel aidiyetlerin birlikteliğinden bir harmoni yakalamayı ummaktadır. Ancak ulusal-kimlikleri ve yerel-kimlikleri içselleştiren ama göçmen azınlıkların "öteki" olarak konumlandırılan bir Avrupa Kimliği eleştirisi getirilmektedir.

Bu eleştiriler, bir anlamda çoğulculuk kavramının kendi iç dinamiklerinin ulus aidiyeti ile çatışan ironisi etrafında yoğunlaşmaktadır. Uygulama çerçevesinde birçok ülkede, ulus devletin içinde yer alan tarihsel, siyasal, etnik, kültürel ya da ekonomik özellikleriyle farklılaşan bölgelerin, kültürel çoğulculuk algılayışı içinde kabul edildiği görülmektedir. Ama aynı zamanda bu kabul edilmiş, egemen kimliğin sınırları içindeki yasal düzenlemelerle, egemen kültür lehine sınırlandırılmaktadır. Bir başka deyişle Birlik küresel süreçte ulus devletlerin bir takım yetkilerini üzerine

olarak ulus üstü statüsünü pekiştirirken birliğin temel birimi olarak ulus yapılarını da korunmasına dikkat edilmektedir.

Kültürel kodların Birlik içine yayılması ve güçlendirilmesi bağlamında Birliğin görsel- işitsel politikaları ise çalışmamızda da üzerinde durulduğu üzere en önemli basamağı oluşturmaktadır.

Görsel-İşitsel düzenlemelerde temel önceliğin 1980'li yıllarda ABD yapımlarına karşı piyasanın korunması ve geliştirilmesine verildiği bu bağlamda M.E.D.I.A programı çerçevesinde çeşitli destek projelerinin oluşturulduğu görülmektedir. Ancak Birlik daha sonraki süreçte, ürettiği direktif, öneri ve çerçeve programları ile Görsel-İşitsel düzenlemelerin kültürel politikadaki önemine işaret etmiştir. Diğer taraftan Görsel-İşitsel Politikaların temelini oluşturan Sınırsız Televizyon Direktifindeki düzenlemelerin, ekseriyetle pazarın kontrol altına alınması kaygısı taşıdığı eleştirisi getirilmiştir. Birliğin Avrupa eerlerini desteklemesi kültürel çeşitliliğin desteklenmesi olarak lanse edilirken bu destekten 5 ülkenin daha fazla yararlanması ve piyasa da ABD ürünleri dışında bu beş ülkenin ürünlerinin dolaşması eleştiri konusudur.

Azınlık haklarının korunması ve kültürel çeşitliliğin pekiştirilmesi anlamında ulusal yapılara öneriler getiren Birlik, ifade özgürlüğü, bilgiye ulaşma ve kitle iletişim araçlarından eşit şekilde yararlanma gibi insan hakları beyannamesinde de yer alan ifadelerin birliğe üye devletlerce sağlanması gerektiği üzerinde durmaktadır. Ancak azınlık dilleri ile yapılan yayıncılıkta çoğu ülke egemen dilin kullanımı ile ilgili olarak kotalar geliştirmiş ve azınlık dilinde egemen söylemi destekleyecek programların yayınlanması zorunluluğuna da düzenlemelerinde yer vermiştir.

Birlik politikalarının yansımaları üzerine yapılan araştırmalarda Avrupa kaynaklı eserlere uygulanan destek ve kota uygulamalarının başarıya ulaştığı, Avrupa kültürünü ifade eden ürünlerin piyasa içinde payının arttığı sayısal verilerle ifade

edilmektedir. Diğer taraftan mevzuatın uygulanmasında Birlik politikaları ile üye devletlerin politikaları arasındaki farklılıklar uyum sürecinde problemlere yol açıyor görünmektedir.

Avrupa Birliği, kültüre ve çeşitliğe önem verildiğine işaret düzenleme, öneri ve projeler üretse de Birliğin yaptırım gücünün üye devletler üzerindeki sınırlılığı söylemler ve uygulamalar arasında çelişkilerin doğmasına neden olmaktadır. Türkiye üzerinde kurulan azınlık hakları, ana dilde yayın gibi baskılar göz önüne alındığında, üye ülkelerdeki uygulamalara Birlik tarafından müdahalenin sınırlı kalması, Birliğin kültürel çoğulculuğa dayanan Avrupa Kimliği fikrine gölge düşürmektedir.

Kaynakça

- Aktan C. (t.y). Avrupa Birliği'nin Doğuşu, Gelişimi ve Genişleme Süreci. Erişim: 23 Kasım 2008, http://www.canaktan.org/canaktan_personal/canaktan-arastirmalari/avrupa-birligi/aktan-avrupa-birligi.pdf
- Avrupa Konseyi ve Komisyonu. (2005). *Amended TVWF Directive/ Directive [] Of The European Parliament And Of The Council Amending Council Directive 89/552/Eec (Sınırsız Televizyon Direktifi Değişikliği Önerisi)*. Erişim: 23 Kasım 2008, http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/modernisation/proposal_2005/avmsd_cons_may07_en.pdf
- Avrupa Parlamentosu ve Konseyi. (2006). *Decision No 1718/2006/Ec Of The European Parliament And Of The Council Of 15 November 2006 Concerning The Implementation Of A Programme Of Support For The European Audiovisual Sector (Media 2007) (Avrupa Görsel İşitsel Sektörü Destek Programını Gerçekleştirmeye İlişkin 15 Kasım 2006 tarihli Avrupa Parlemantosu ve Konseyi Kararı)*. Erişim 23 Kasım 2008, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2>

006/1_327/1_32720061124en0012002
9.pdf

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi. (2007). *Directive 2007/65/EC Of The European Parliament And Of The Council Of 11 December 2007 Amending Council Directive 89/552/EEC On The Coordination Of Certain Provisions Laid Down By Law, Regulation Or Administrative Action In Member States Concerning The Pursuit Of Television Broadcasting Activities (Televizyon Yayın Aktivitelerinin Takibine İlişkin Üye Ülkelerdeki İdari Eylemler, Düzenlemeler ya da Kanunla Getirilen Bazı Hükümlerin Koordinasyonu ile ilgili 89/552/EEC nolu Konsey Direktifi'nin Değişikliği ile ilgili 11 Kasım 2007 tarih ve 2007/65/EC nolu Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi)*. Erişim: 23 Kasım 2008, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2007/l_332/l_33220071218en00270045.pdf

http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/avmsd/avmsd_comp_table_en.pdf

Alemdar, K. ve Erdoğan, İ. (1998). *Başlangıcından Günümüze İletişim Kuram ve Araştırmaları*. Ankara: MY Yayınları.

Anderson, B. (1995). *Hayali Cemaatler*. (İskender Savaşır, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (1983).

Arslan, A. (2003). Eşitsizliğin Teorik Temelleri: Elit Teorisi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2003 / 2, 115-135.

Bauman, Z. (1999). *Sosyolojik Düşünmek*. (Abdullah Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (1990).

Bauman, Z. (2003). *Modernlik ve Müphemlik*. (İsmail Türkmen, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (1991).

Basyurt, E. (2004). Avrupa'da Azınlık, Türkiye'de Çoğunluk. *Aksiyon*

Dergisi, 517. Erişim: 23 Kasım 2008, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=17606>

Baydarol, C. (t.y.) Avrupa'nın yeniden yapılanması sürecinde genişleme Erişim: 23 Kasım 2008, http://www.mustafatasar.gen.tr/Avrupa_Birligi/AB_genisleme.htm

Bek, G. M. (2003). Avrupa Birliği'nde İletişim Alanının Düzenlenmesi. M. G. Bek (Der.). *Küreselleşme, İletişim Endüstrileri ve Kimlikler, Avrupa Birliği ve Türkiye'de İletişim Politikaları* (s. 23-59). Ankara: Ümit Yayıncılık.

Boztemur, R. (2001). Avrupa'nın Uzun 19. Yüzyılı. *Doğu Batı Dergisi*, 14, 53-68.

Boztemur, R. (Ağustos-Eylül-Ekim 2006). Tarihsel Açıdan Millet ve Milliyetçilik: Ulus Devletin Kapitalist Üretim Tarzıyla Birlikte Gelişimi. *Doğu Batı Dergisi*, 38, 161-179.

Commission Of The European Communities (July 2006). *Seventh communication on the application of Articles 4 and 5 of Directive 89/552/EEC "Television without Frontiers", as amended by Directive 97/36/EC, for the period 2003-2004 (SEC (2006) 1073) (2003-2004 yılları arasında 89/552/EEC ve 97/36/EC numaralı Sınırsız Televizyon Direktifi'nin 4 ve 5. maddelerinin uygulanması ile ilgili iletişim raporu)*. Erişim: 23 Kasım 2008. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0459:FIN:EN:PDF>

Çakır, V. ve Gülnar, B. (2008). Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Televizyon Yayıncılığına Yönelik Düzenlemeler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 207-223.

Çelebi, A. (2002). *Avrupa Birliği ve Siyasal Teori*. İstanbul: Metis Yayınları.

- Çırakman, A. (2001). Avrupa Fikrinden Avrupa Merkezçiliği'ne. *Doğu Batı Dergisi*, 14, 28-46
- Çiftçi, A. (2007). *Farklı Dil ve Lehçelerde Yayın Hukuku*. Ankara: Gündüz Yayıncılık.
- Demirer, T. ve Özbudun, S. (2006). *Avrupa Birliği ve Çok Kültürcülük Yalanı*. İstanbul: Ütopya Yayınevi.
- DG EAC IMCA. (2002). *Identification And Evaluation Of Financial Flows Within The European Cinema Industry By Comparison With The American Model* (EAC/34/01) Erişim: 23 Kasım 2008, http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/library/studies/finalised/film_rating/sum_en.pdf
- Eliot, T.S. (2004). Avrupa Kültürünün Birliği. *Cogito*, 39, 123-135.
- Erdoğan, İ. (2002). *İletişimi Anlamak*. Ankara: Erk Yayınevi.
- Ertuğrul, K. (2001). AB ve Avrupalılık. *Doğu Batı Dergisi*, 14, 144-155.
- Ferri, D. (2005). *EU Participation in the UNESCO Convention on the Protection and Promotion of the Diversity Of Cultural Expressions: Some Constitutional Remarks* (Rapor No:EDAP3/2005). Erişim: 23.11.2008 http://www.eurac.edu/documents/edap/2005_edap03.pdf
- Gellner, E. (1992). *Uluslar ve Ulusçuluk*. (Büşra E. Behar, Günay G.Özdoğan, Çev.). İstanbul: İnsan Yayınları. (1983).
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (Cemal Güzel, Hüseyin Özel, Çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi. (1989).
- Guibernau, M. (1997). *Milliyetçilik*, 20. Y.Y.'da *Ulusal-Devlet ve Milliyetçilikler* (Nur Domaniç, Çev.). İstanbul: Sarmal Yayınevi. (1996).
- Güngör, E. (1996). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Habermas, J. (2002). *Öteki Olmak, Ötekiyle Yaşamak*. (İlknur Aka, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (1996).
- Hall, S. (1999). İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü. M. Küçük (Der.). *Medya İktidar İdeoloji*. (s.77-126). Ankara: Ark Yayınları.
- Herold, A. (2005). Avrupa Film Politikaları ve Rekabet Yasası: Düşmanlık mı, Birlikte Yaşam mı?. M.G. Bek ve D. Kevin (Der.). *AB ve Türkiye'de İletişim Politikaları, Pazarın Düzenlenmesi, Erişim ve Çeşitlilik* (s.291-332). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Hobsbawm, E. (1995). *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik; Program, Mit Gerçeklik*. (Osman Akınbay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (1990)
- Kahraman, B. H., Sarıbay, A. Y., Keyman, E. F. (1999). *Katılımcı Demokrasi, Kamusal Alan ve Yerel Yönetim*. İstanbul: Demokrasi Kitaplığı (WALD).
- Kaya, A.(1999). Türk Diasporasında Etnik Stratejiler ve Çokkültürlülük İdeolojisi: Berlin Türkleri. *Toplum ve Bilim*, 82, 23-57.
- Kaya, A. (2004). Avrupa Birliği, Avrupalılık ve Avrupa Türkleri: Tireli ve Çoğul Kimlikler. *Cogito*, 39, 324-332.
- Klute, E. (2005). İleriye Yönelik Düşünmek: Medyada Çeşitliliği Arttırmak ve "Değişim Aktörlerinin" Rolü. M.G. Bek ve D. Kevin (Der.). *AB ve Türkiye'de İletişim Politikaları, Pazarın Düzenlenmesi, Erişim ve Çeşitlilik*. (s. 373-440). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

- Kozanoğlu, H. (2002). Küreselleşme ve Uluslarüstü Sermaye Sınıfı. *Doğu Batı Dergisi*, 18, 165-174.
- Köker L. (2006). Seçim Sistemleri Ve Siyasî Çoğulculuk Demokratik Meşruluk Açısından Bir Değerlendirme. *Anayasa Yargısı Dergisi*, 23, 199-210.
- Laçiner, Ö. (2004). Avrupa'da Siyasetin Sularına Girerken. *Birikim Dergisi*, 187, 10-14.
- Machet, E. ve Robillard, S. (1999). *Televizyon Ve Kültür: Avrupa'daki Politikalar Ve Yasal Düzenlemeler*. (Erol Mutlu, Çev.). Ankara: TRT Ofset Tesisleri. (1995).
- MEDIA-2007 Tanıtım Broşürü (t.y). Erişim: 23.11.2008. Avrupa Birliği MEDİA Programı Ağ Sitesi: http://ec.europa.eu/information_society/media/docs/overview/media-en.pdf
- Michaud, T.A. (2006). *The Problematic Politics Of Postmodern Pluralism*. Erişim: 23 Kasım 2008, Wheeling Jesuit University Ağ Sitesi, <http://www.wju.edu/Academics/bus/iscm/michaud4.Pdf>
- Morley, D. ve Robins, K. (1997). *Kimlik Mekânları: Küresel Medya, Elektronik Ortamlar Ve Kültürel Sınırlar* (Emrehan Zeybekoğlu, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (1995).
- İktisadi Kalkınma Vakfı Sözlüğü (t.y). Erişim: 23.11.2008. İKV Ağ Sitesi: <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=941>.
- İmançer, D. (2003). Çağdaş Kimliğin Yapılanma Süreci ve Televizyon. *Doğu Batı Dergisi*, 23, 233-250.
- İnanç, H. (2003). Avrupa Birliği Entegrasyonu Sürecinde Türkiye'nin Kimlik Problemleri. *Doğu Batı Dergisi*, 23, 185-208.
- İnsel, A. (2004). Avrupa'nın Sınırları Sorunu. *Birikim Dergisi*, 187, 15-18.
- Pekman, C. (2005) Medya Sahipliğinin Düzenlenmesi Sorunu: Küresel Çerçeve ve Türkiye Örneği. M.G. Bek ve D. Kevin (Der.). *AB ve Türkiye'de İletişim Politikaları, Pazarın Düzenlenmesi, Erişim ve Çeşitlilik*. (s. 243-290), Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Rothman, M. S. (2000). *Evrimsel Tipolojiler ve Kültürel Karmaşıklık*. (İlker Fıçıcılar, Çev.). Erişim: 23 Kasım 2008, <http://mezopotamya.tripod.com/introl.html>.
- Sarp, A. (2004). *Avrupa Birliği Kültür Politikaları*. Erişim: 23.11.2008 Eurozine Avrupa Kültür Dergisi Ağ: <http://www.eurozine.com/articles/2004-04-09-sarp-tr.html>
- Smith, D. A. (1999). *Milli Kimlik* (Bahadır Sina Şener, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları. (1991).
- Sınırsız Televizyon Direktifi. (t.y.) Erişim: 23 Kasım 2008, http://ec.europa.eu/comm/avpolicy/reg/tvwf/index_en.htm.
- Simpson, S. (2005). Telekomünikasyonda Pazarın Serbestleşmesi ve Avrupa Birliği Düzenleme Çerçevesinin Doğuşu: Yapısal Değişim İle Ulusal ve Avrupa Düzeyleri Arasında Etkileşim. M. G. Bek ve D. Kevin (Der.). *AB ve Türkiye'de İletişim Politikaları, Pazarın Düzenlenmesi, Erişim ve Çeşitlilik* (s.37-74). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Sistembölükbaşı, S. (2005). Liberal Demokrasinin Çıkmazlarına Çözüm Olarak Müzakereci Demokrasi. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 10, 139-162.
- Sözen, E. (2001). Popüler Kültürün Retoriği: Sahiplik İçinde Yokluk, Rağbette Olma Ve Sağduyu Bilgisi. *Doğu Batı Dergisi*, 15, 55-66.

- Stam, R. ve Shohat, E. (2002). İççe Geçmiş Tarihler: Avrupa Merkezilik, Çokkültürcülük ve Medya (Edibe Sözen, Çev.). *Köprü*, 77. Erişim: 23.11.2008, <http://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Sayi&SayiNo=7>
- Tekinalp, Ş. (1993). *Avrupa Topluluğu'nda Ulusal Kültür ve Televizyon: Sorunlar Öneriler Çözümler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 3772.
- Tomlinson, J. (1999). *Kültürel Emperyalizm*. (Emrehan Zeybekoğlu, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (1991).
- Touraine, A. (1994). *Modernliğin Eleştirisi.i* (Hülya Turan, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (1992).
- Uluslararası ve Ulusal Hukukta Azınlık Hakları. (t.y.). Erişim: 23.11.2008, Toplum Ve Hukuk Araştırmaları Vakfı (TOHAV) Ağ Sitesi: <http://www.tohav.org/?bolum=yayin&tur=kitap&no=15>.
- Talisse, B. R. (2005). Liberalism, Pluralism, Andpolitical Justification (Elektronik Sürüm). *Political Theory*, 8 (2), 57-72.
- Tekinalp, Ş. (2003). Avrupa Birliği'nin Görsel İşitsel Politikaları: Kültür Kalesi Oluşturmanın Zorlukları. *Kilad*, 4, 113-134.
- Tekinalp, Ş. (2005). Küreselleşen Dünyanın Bunalımı: Çokkültürlülük. *İstanbul Kültür Üniversitesi Güncesi Sosyal Bilimler ve Sanat*, 3 (1), 75-88.
- Treaty On European Union (Avrupa Birliği Antlaşması). (1992). Karar No:92/C 191/01. 29 Haziran 1992. Erişim: 23 Kasım 2008, <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html#0001000001>
- Timisi, N. (2003). Ana Dilde Yayın: Avrupa Birliği ve Türkiye. M.G. Bek (Der.). *Küreselleşme, İletişim Endüstrileri ve Kimlikler, Avrupa Birliği ve Türkiye'de İletişim Politikaları* (s. 97-134). Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Tunç, H. (2004). Uluslar Arası Sözleşmelerde Azınlık Hakları Sorunu Ve Türkiye (Elektronik Sürüm). *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8 (1-2), 139-198.
- Vardar, D. (2002). Avrupa Birliği ve Kimlik Oluşum Süreci. *Birikim*, 157, 33-46.
- Ward, D. (2005). Televizyonda Çoğulculuk ve Çeşitlilik: Avrupa Komisyonu'nun Rekabet Politikası ve Üye Ülkelerin Medyada Çoğulculuğu Sağlamada Rolü. M.G. Bek ve D. Kevin (Der.). *AB ve Türkiye'de İletişim Politikaları, Pazarın Düzenlenmesi, Erişim ve Çeşitlilik* (s.213-242). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Yel, M.A. (2004). Mcdonalds'a Karşı Simit Sarayları: Küreselleşme Karşıtı Hareketler. *Karizma*, 20, 111-115.
- Yıldırım, E. (2006). Küreselleşen Dünyada Milliyetçilik. *Doğu Batı Dergisi*, 38, 205-223.